

SK-101, कठोपनिषत् शाङ्करभाष्योपेता

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथाकामं नीचैः दर्शितेषु पञ्च मन्त्राः पूर्यन्ताम्।

1x5=5

- 1) पीतोदका.....॥
- 2) शान्तसंकल्पः.....॥
- 3) त्रिणाचिकेतस्त्रयमेतद्.....॥
- 4) विज्ञानसारथिः.....॥
- 5) यथोदकं दुर्गे.....॥
- 6) यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते.....॥
- 7) शतं चैका हृदयस्य नाड्यः.....।

B) वाक्येनैकेन अत्र पञ्चानाम् उत्तरं लिखत।

1x5=5

- 1) नाशान्तमानसो वापि इत्यत्र अशान्तमानस इत्यस्य क अर्थः?
- 2) कठोपनिषदः आधिकारी कः?
- 3) त्रिकर्मकृत् कः?
- 4) मृत्युः उपसेचनम् इत्यस्य भाष्यकारोक्तः अर्थः कः?
- 5) वेदिषत् शब्दस्य कः अर्थः?
- 6) हिरण्यगर्भः प्रथमजः इति कुत उच्यते ?
- 7) दुर्गे वृष्टम् उदकं कस्य विषये उपमानम् ?

C) यथारुचि अधोलिखितेषु पञ्च भाष्यदिशा विव्रियन्ताम्।

3x5=15

- 1) अनुपश्य यथा पूर्वे इत्यस्य कोऽर्थः ?
- 2) यो यदिच्छति तस्य तत्।विवृणुत।
- 3) ऋतं पिबन्तौ इत्यत्र द्विवचनं कथं सङ्गच्छते ?
- 4) कं मत्वा धीरो न शोचति ?
- 5) अस्तीति ब्रुवतोऽन्यत्र कुतस्तन्नोपलभ्यते ?
- 6) अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषः - विशदयत।

7) मूढाः कुतः दन्द्रम्यमाणाः परियन्ति?

D) यथाच्छन्दं निम्नस्थितेषु त्रयः यथाभाष्यं समाधेयाः।

5x3 = 15

- 1) आसीनो दूरं व्रजतीति मन्त्रं व्याख्यात।
- 2) पितृलोके आत्मनो दर्शनं कीदृक्?
- 3) गर्भ इव सुभृतो गर्भिणीभिः इत्युपमानेन किम् उपवर्ण्यते?
- 4) विमुक्तश्च विमुच्यते - विवृणुत।
- 5) अभयं पारं तितीर्षतां सेतुः कः?

E) अत्र अनुप्रियमेकं सभाष्यम् अनुबध्नीत।

10x1 = 10

- 1) रथरूपकं सभाष्यं वर्णयत।
- 2) अत्र ब्रह्म समश्नुते कथं विवृणुत।

***

SK-101, कठोपनिषत् शाङ्करभाष्यसमेता

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन यथामति दश उत्तरत।

1x10=10

- 1) “स त्वं प्रियान्....मनुष्याः” इत्येनं मन्त्रं पूरयतु।
- 2) “यथा मृत्युमुखात् प्रमुक्तम्” इत्येनं मन्त्रं पूरयतु।
- 3) “पीतोदका...ता ददत्” इत्येनं मन्त्रं पूरयतु।
- 4) “आशाप्रतीक्षे...गृहे” इत्येनं मन्त्रं पूरयतु।
- 5) “स्वर्गे लोके...स्वर्गलोके” इत्येनं मन्त्रं पूरयतु।
- 6) “एतत्तुल्यं...करोमि” इत्येनं मन्त्रं पूरयतु।
- 7) सृङ्गा नाम का ?
- 8) कठोपनिषत् कस्मिन् वेदे अन्तर्भवति?
- 9) नचिकेतसः प्रथमवरविषयकं मन्त्रं लिखत।
- 10) प्रतीक्षा नाम का?
- 11) कः ब्रह्मलोके महीयते?
- 12) प्राज्ञः वाचं कुत्र उपसंहरेत्?
- 13) परा गतिः का?

B) सप्तसु पञ्च समासेन विवृणुत।

3x5=15

- 1) विद्याविद्ययोः विरोधं दर्शयतु ।
- 2) “श्वोभावा मर्त्यस्य.....” इत्यस्य मन्त्रस्य आशयं लिखतु ।
- 3) आत्मैकत्वविज्ञानं श्रुतिः पुनः पुनः आह, कुतः?
- 4) नचिकेतसा प्रार्थितं द्वितीयं वरं विवृणुत।
- 5) नचिकेतसः गुणत्रयं वर्णयतु ?
- 6) परा गतिः कीदृशी भवति?
- 7) स्वर्गलोकः कीदृशः भवति ?

C) त्रीणि विशदयत।

5x3=15

- 1) “देवैरत्रापि विचिकित्सितं किल त्वं च मृत्यो.....” इति मन्त्रं व्याख्यात ।
- 2) उपनिषच्छब्दस्य अर्थं विशदयत ।
- 3) “पुरमेकादशद्वारमजस्य.....” इति मन्त्रार्थं विवृणुत ।
- 4) “सर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति.....” इति मन्त्रार्थं विशदयत ।
- 5) “न जायते म्रियते वा.....” इति मन्त्रार्थं प्रकाशयत ।

D) एकं प्रपञ्चयत।

10x1=10

- 1) “श्रेयश्च प्रेयश्च मनुष्यमेतः.....” इति मन्त्रं व्याख्यात ।
- 2) कठोपनिषदः द्वितीयाध्यायस्य सारं लिखतु ।

***

SK-102, ईशमुण्डकोपनिषदौ शाङ्करभाष्यसहितौ

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन पदेन वाक्येन वा दश उत्तरत।

1x10=10

- 1) हृदयग्रन्थिः इत्यस्य कः अर्थः?
- 2) द्विविधः धर्मः कः?
- 3) किमपेक्ष्य देवादयोऽप्यसुराः?
- 4) मुण्डकमिति शब्दस्य कः अर्थः?
- 5) के आत्महनः?
- 6) यथा नद्यः स्यन्दमानाः समुद्रे.....इत्येनं मन्त्रं पूरयतु।
- 7) शौनकस्य कः प्रश्नः?
- 8) कर्माणि कुत्र सन्ततानि?
- 9) एषणात्रयं किम्?
- 10) तपः इत्युक्ते किम्?
- 11) श्रद्धा का?
- 12) “वेदान्तविज्ञानसुनिश्चितार्थाः” इत्यस्य कः अर्थः?

B) यथारुचि पञ्चमन्त्राणामर्थं भाष्यदिशा प्रकाशयत।

3x5=15

- 1) यथा नद्यः स्यन्दमाना .....।
- 2) नायमात्मा बलहीनेन लभ्यः.....।
- 3) सत्येन लभ्यस्तपसा ह्येष आत्मा.....।
- 4) द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया.....।
- 5) हिरण्मयेन पात्रेण.....।
- 6) परीक्ष्य लोकान्...।
- 7) अग्रे नय सुपथा राये अस्मान्...।

C) यथाच्छन्दं त्रयः यथाग्रन्थं समाधेयाः।

5x3=15

- 1) अमृतत्वप्राप्तिमार्गयाचनमन्त्रं व्याख्यात।

- 2) ईशोपनिषदः अनुबन्धचतुष्टयं यथाभाष्यं दर्शयत।
- 3) ज्ञानकर्मसमुच्चयवादं यथाभाष्यं खण्डयत।
- 4) मुण्डकभाष्ये पीठिकाभाष्यसारं संगृहीत।
- 5) एतस्माज्जायते प्राणः इत्यादि मन्त्रमधिकृत्य ब्रह्मणः सर्वकारणतां गमयत।

D) अधस्ताद् अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1=10

- 1) परापरविद्ययोः स्वरूपं व्याख्याय अक्षराख्यब्रह्मणः स्वरूपं गमयत।
- 2) ईशावास्यामित्याद्याद्यं मन्त्रत्रयं सप्रसंगं व्याख्यात।

***

SK-103, छान्दोग्योपनिषत् 6-8 अध्यायाः शाङ्करभाष्यसहिता

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन पदेन वा दश उत्तरत।

1x10=10

- 1) स्वसजातीयविजातीयस्वगतभेदरहितं ब्रह्मेति बोधिका श्रुतिः का?
- 2) बहु स्यामित्यत्र बहुलीभवनं किमाकारकम्?
- 3) अशितस्यान्नस्याणिम्नः भागः किमित्यभिधीयते?
- 4) पीतानाम् अपामनिष्ठः भागः कः?
- 5) शुङ्गं नाम किम्?
- 6) प्रयतः वागादीनां लयक्रमं लिखत।
- 7) छान्दोग्ये सप्तमे अध्याये कयोः संवादः?
- 8) वागिन्द्रियं शरीरे कुत्र स्थितं वर्तते?
- 9) आशा नाम का?
- 10) प्रजापतेः गृहस्य नाम किम्?
- 11) सत्राणं मौनमित्यादि शब्दैः किं निर्दिश्यते?
- 12) अरण्याख्यौ सरोवरौ कस्मिन् लोके स्तः?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) न्यग्रोधफलदृष्टान्तेन कृतमुपदेशं व्याख्यात।
- 2) लवणदृष्टान्तं यथोपनिषद् वर्णयत।
- 3) भूमन्ः स्वरूपं यथाभाष्यं वर्णयत।
- 4) नदीदृष्टान्तेन सुषुप्तौ सत्प्राप्तावपि तद्विज्ञानाभावं द्रढयत।
- 5) त्रिवृत्करणं व्याख्यात।
- 6) गुरुकुलात् प्रत्यागतस्य श्वेतकेतोः वर्तनं प्रदर्शयत।
- 7) ब्रह्मणः सृष्टिसंकल्पं समन्त्रं दर्शयत।

C) यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।

5x3=15

- 1) एकविज्ञानेन सर्वविज्ञानप्रतिज्ञां दृष्टान्तैः द्रढयत।

- 2) पुरुषस्य षोडशकलात्मकतां गमयत।
- 3) शकुनिदृष्टान्तेन सुषुप्तौ जीवस्थितिं वर्णयत।
- 4) सदेव सोम्येदमग्र आसीदिति वाक्यं यथाभाष्यं निरूपयत।
- 5) सत्याभिसन्धदृष्टान्तेन विदुषः पुनरावृत्तिराहित्यं गमयत।

D) एकं यथाग्रन्थं समाधत्त।

10x1=10

- 1) नवकृत्वोपदेशं यथोपनिषत् वर्णयत।
- 2) भूमनः ब्रह्मात्मतां यथाभाष्यं व्याख्यात।

***

SK-106, माण्डूक्योपनिषत्

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन पदेन वा दश उत्तरत।**1x10=10**

- 1) कः सर्वं जनयति।
- 2) कारणमात्रबद्धः कः।
- 3) ओङ्कारविकाराभिधेयः कः।
- 4) के परस्परं विरुद्ध्यन्ते।
- 5) स्थानी नाम कः।
- 6) जातं ब्रह्म नाम किम्।
- 7) सर्वविशेषप्रतिषेधपरा श्रुतिः का।
- 8) तत्त्वाप्रतिबोधलक्षणः स्वापः कस्य।
- 9) उत्कर्षसामान्यं कयोः भवति।
- 10) न बहिष्प्रज्ञमित्यनेन कस्य निषेधः।
- 11) किं निन्द्यते।
- 12) कैः प्रपञ्चोपशमः दृष्टः।

B) अभीष्टान् पञ्च समासेन विवृणुत।**3x5=15**

- 1) अन्यथा गृह्यतः स्वप्नो निद्रा तत्त्वमजानतः।
- 2) नात्मभावेन नानेदं न स्वेनापि कथञ्चन।
- 3) आदावन्ते च यन्नास्ति वर्तमानेऽपि तत्तथा।
- 4) सर्वाभिलाषविगतः सर्वचिन्तासमुत्थितः।
- 5) सङ्घाताः स्वप्नवत्सर्वे आत्ममायाविसर्जिताः।
- 6) भोगार्थं सृष्टिरित्यन्ये क्रीडार्थमिति चापरे।
- 7) अपूर्वं स्थानिधर्मो हि यथा स्वर्गनिवासिनाम्।

C) अभीष्टान् त्रीन् विशदयत।**5x3=15**

- 1) सृष्टिविषये नानामतानि प्रदर्शयत।

- 2) जाग्रत्स्वप्नयोः साम्यं वैषम्यं च विशदयत।
- 3) इत्येषा परमार्थता, कारिका-भाष्यदिशा पर्यालोचयत।
- 4) मनोनिग्रहोपायान् विवृणुत।
- 5) प्राणाद्यात्मविकल्पान् कारिकारीत्या निरूपयत।

D) एकं प्रपञ्चयत।

10x1=10

- 1) स्वप्नस्य वैतथ्येन जाग्रतः मिथ्यात्वं विस्तारयत।
- 2) ओङ्कारमधिकृत्य प्रबन्धं रचयत।

***

SK-108, प्रश्नोपनिषत् शाङ्करभाष्यसहिता

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन पदेन वा यथामति दश उत्तरत।

1x10=10

- 1) कैः ब्रह्मविद्या वक्तव्या?
- 2) यदि विज्ञास्यामः इत्यादि प्रयोगः किमर्थः?
- 3) तपस्तप्त्वा प्रजापतिः किं कुरुते?
- 4) के दक्षिणं प्रतिपद्यन्ते?
- 5) केन आदित्यमभिजयन्ते?
- 6) मासात्मकप्रजापतेः रयिः प्राणश्च कौ स्तः?
- 7) प्रश्नोपनिषदि आद्ये प्रश्नत्रये प्रतिपाद्यः विषयः कः?
- 8) अभिध्यानशब्दार्थः किंसमानः?
- 9) ओंकारस्य त्रिमात्राविभागज्ञः कं लोकं प्राप्नोति?
- 10) ओङ्कारस्य तृतीया मात्रा किरूपा?
- 11) क्षेत्रज्ञः स्वाप्नमहिमानं कस्य साहाय्येन अनुभवति?
- 12) प्रश्नोपनिषत् केन वेदेन सम्बद्धा?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) सुषुप्तौ प्राणानां गार्हपत्यादिरूपत्वं वर्णयत।
- 2) एकमात्राविशिष्टोङ्कारोपासनाफलं समन्त्रं वर्णयत।
- 3) विज्ञानात्मा सह देवैश्च सर्वैः इति मन्त्रेण अक्षरब्रह्मज्ञानफलं वर्णयत।
- 4) सुषुप्तौ जीवस्य परमात्मप्राप्तिं "एष हि द्रष्टा स्पृष्टा" इत्यादि मन्त्राधारेण वर्णयत।
- 5) कौसल्यप्रश्नं यथाभाष्यं वर्णयत।
- 6) यथा सम्राडेवाधिकृतवानिति मन्त्रानुसारेण प्राणस्य इन्द्रियाधिष्ठातृत्वं वर्णयत।
- 7) प्राणोत्पत्तिं प्रश्नोपनिषदनुसारेण व्याख्यात।

C) पञ्चसु त्रीणि समाधत्त।

5x3 = 15

- 1) एष हि द्रष्टा इति मन्त्रोक्तप्रक्रियया सुषुप्तौ जीवब्रह्मणोः अभेदं गमयत।
- 2) तिस्रो मात्रेति मन्त्रोक्तप्रकारेण ओङ्कारस्य मात्रात्रयविशेषतां गमयत।
- 3) सुकेशाभारद्वाजप्रश्नं यथोपनिषत् व्याख्यात।
- 4) सुषुप्तिस्वरूपं वर्णयत।
- 5) सुकेशादीनां गुरुपसक्तिं वर्णयत।

D) एकं यथाग्रन्थं समाधत्त।

10x1 = 10

- 1) प्राणस्तुतिं यथोपनिषद्भाष्यं वर्णयत।
- 2) ओङ्कारोपासनायाः मात्राभेदेन फलं वर्णयत।

***

SK-125, श्रीमद्भगवद्गीता शाङ्करभाष्यसमेता(२,३,४-अध्यायाः)

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन पदेन वा दश उत्तरत।

1x10=10

- 1) मात्रास्पर्शाः कं न व्यथयन्ति?
- 2) निवृत्तिधर्मः किं लक्षणः?
- 3) पण्डा नाम का?
- 4) भगवान् परम्पराप्राप्तं योगरहस्यम् अर्जुनाय किमर्थमुवाच?
- 5) द्रव्ययज्ञात् ज्ञानयज्ञः कुतः श्रेयान्?
- 6) कीदृशं मनः आत्मदर्शने करणम्?
- 7) बुद्धिनाशादिसर्वानर्थहेतुः कः?
- 8) क्षत्रियाणामपावृतं स्वर्गद्वारं किम्?
- 9) रजोपसर्जनतपःप्रधानः कः?
- 10) विकर्म नाम कीदृशम्?
- 11) जगच्चक्रप्रवृत्तिहेतुः कः?
- 12) इह वैरी कः?

B) अभीष्टान् पञ्च समासेन विवृणुत।

3x5=15

- 1) नैनं छिन्दन्ति इत्यादिना आत्मनः अविक्रियत्वं दर्शयत।
- 2) द्विविधो वेदोक्तधर्मः, व्याख्यात।
- 3) नैनं पापमवाप्स्यसि, विवृणुत।
- 4) न हि ज्ञानेन सदृशम्, निरूपयत।
- 5) जनकादीनां कर्मस्वरूपं कीदृशम्?
- 6) निग्रहः किं करिष्यति, व्याख्यात।
- 7) भगवान् द्वे निष्ठे प्रविभज्य किमर्थं वदति?

C) अभीष्टान् त्रीन् विशदयत।

5x3=15

- 1) ज्ञानयोगं विशदयत।
- 2) न कर्मणामनारम्भादित्यादिश्लोकं भाष्यदिशा विचारयत।
- 3) आत्मानं कीदृशं विदित्वा अनुशोचितुं नार्हसि।
- 4) नित्यकर्मणः फलाभावात् तद्गौणवृत्त्या अकर्म इति वदन्तं निरस्यत।
- 5) न जायते इत्यादिना आत्मनः षड्भावविकारान् निराकुरुत।

D) एकं प्रपञ्चयत।

10x1=10

- 1) कर्मण्यकर्म यः पश्येत् इत्यादिश्लोकं भाष्यदिशा प्रपञ्चयत।
- 2) ज्ञानकर्मनिष्ठयोः विभागवचनं समर्थयत।

***

SK-132, ब्रह्मसूत्रे १.३,४ सशाङ्करभाष्यम्।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथाकामं दश प्रश्नान् उत्तरत।

1x10=10

- 1) आविर्भूतस्वरूपो जीवो वाक्यशेषे विवक्ष्यत इत्यत्र जीववचनं केन न्यायेन सङ्गच्छते?
- 2) अन्यभावव्यावृत्तेरिति सूत्रस्य कोऽर्थः?
- 3) अक्षराधिकरणस्य विषयवाक्यं किम्?
- 4) सा च प्रशासनादिति सूत्रेण क आक्षेपः खण्डितः?
- 5) ईक्षतिकर्माधिकरणस्य विषयवाक्यं किम्?
- 6) दहर उत्तरेभ्यः इति सूत्रे उत्तरेभ्य इति पदस्य कोऽर्थः?
- 7) शब्दविषये भगवानुपवर्षः किमाह?
- 8) वाक्यशेषगतः कः श्रुत्यंशः आविर्भूतस्वरूपं जीवम् प्रतिपादयति?
- 9) “विरोधः कर्मणि...” – सूत्रम् पूरयत।
- 10) प्रकृतिश्च प्रतिज्ञादृष्टान्तानुपरोधादिति सूत्रे का प्रतिज्ञा?
- 11) जैमिनीयमौत्पत्तिकसूत्रं किम्?
- 12) प्रधानकारणवादस्य निराकरणे दर्शितं यत्नाधिक्यं केन न्यायेन भाष्यकारभगवत्पादाः समर्थयन्ति?

B) यथारुचि पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) गतिशब्दाभ्यां तथा हि... इत्यादिसूत्रे गतिः का, शब्दश्च कः।
- 2) धृतेश्च महिम्नः... इत्यादिसूत्रभाष्ये धृतिविधृतिशब्दयोः व्युत्पत्तौ क भेद आश्रीयते।
- 3) इतरपरामर्शात्... इत्यादिसूत्रस्य प्रतिपदार्थः कः।
- 4) तमेवैकं जानथ आत्मानमिति श्रुत्यंशेन का शङ्का निवर्तिता।
- 5) एष तु वा अतिवदति यः सत्येनातिवदतीति वाक्यस्य पूर्वपक्षानुसारि सिद्धान्तानुसारि च व्याख्यानं दर्शयत।
- 6) ज्ञेयत्वावचनाच्च – सूत्रस्य किं तात्पर्यम् ?
- 7) न सङ्ख्योपसङ्ग्रहादपि... इत्यादिसूत्रस्य कोऽर्थः?

C) यथाच्छन्दं त्रीन् व्याख्यात।

5x3=15

- 1) भूमा सम्प्रसादादध्युपदेशात् – सिद्धान्तं संक्षिपत।
- 2) भाष्यकारभगवत्पादोद्धृतान् उत्तरान् हेतून् उल्लिखत।
- 3) “कथम् पुनः स्वञ्च रूपं स्वेनैव च निष्पद्यत इति सम्भवति कूटस्थनित्यस्य” – सप्रसङ्गं सन्देहमुपन्यस्य समाधानं संक्षिपत।
- 4) “कारणत्वेन चाकाशादिषु यथाव्यपदिष्टोक्तेः” – सूत्रस्यास्य भाष्यं तात्पर्यतो निरूपयत।
- 5) सर्वव्याख्यानाधिकरणभाष्यं विशदयत।

D) अनुप्रियमेकं व्याख्यात।

10x1=10

- 1) प्रकृत्यधिकरणम्।
- 2) देवताधिकरणम्।

***

SK-133, ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्ये द्वितीयाध्यायस्य प्रथमद्वितीयतृतीयपादाः

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन पदेन वा दश उत्तरत।

1x10=10

- 1) मन्वादिस्मृतीनामवकाशः पूर्वपक्षिणा कुत्र कल्पितः?
- 2) उपबृंहणं नाम किम्?
- 3) मनोर्माहात्म्यं प्रख्यापयन्ती श्रुतिः का?
- 4) ईश्वरस्य निर्मातृत्वं किं सापेक्षम्?
- 5) “त्रिरुन्नतं स्थाप्य समं शरीरम्” इत्यत्र केषाम् अङ्गानाम् उन्नतिरुक्ता?
- 6) स्वार्थे कस्य निरपेक्षं प्रामाण्यम्?
- 7) तर्कावष्टम्भः कस्मादधिकरणात् उन्मथितः?
- 8) पूर्वपक्षमते इतरव्यपदेशात् कः दोषः प्रसज्यते?
- 9) भागवतानां मते परमात्मा कः?
- 10) माहेश्वरमते के पदार्थाः?
- 11) विवसनमते के पदार्थाः?
- 12) पशुपतिः जगतः कीदृशं कारणम्?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) “शब्दान्तराच्च” इति हेतुं व्याख्यात।
- 2) उत्पत्यसंभवादिति सूत्रार्थं वर्णयत।
- 3) असद्व्यपदेशान्नेति चेन्न ..... इत्यादि सूत्रार्थं संगृह्णीत।
- 4) अविरोधश्चन्दनवत् इति सूत्रार्थं वर्णयत।
- 5) उपसंहार..... इत्यादि सूत्रं वर्णयत।
- 6) न च कर्तुः करणम् इति सूत्रं व्यख्यात।
- 7) अश्मादिवच्च तदनुपपत्तिः इति सूत्रं यथाभाष्यं वर्णयत।

C) पञ्चसु त्रीणि समाधत्त।

5x3=15

- 1) स्मृत्यधिकरणस्य सिद्धान्तमारचयत।

- 2) आत्मनः अणुपरिमाणं निषेधत।
- 3) इतरव्यपदेशाधिकरणं संगृह्णीत।
- 4) पाशुपतमतं यथाभाष्यम् उपस्थाप्य खण्डयत।
- 5) भागवतमतमुपस्थापयत।

D) एकं यथाग्रन्थं समाधत्त।

10x1=10

- 1) वियदधिकरणमारचयत।
- 2) रचनानुपपत्त्यधिकरणमारचयत।

***

SK-135, ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम्(3.2-3)

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथाकामं दश प्रश्नाः समाधेयाः।**1x10=10**

- 1) भेददर्शननिन्दायां श्रुतिप्रमाणं किम् ?
- 2) कर्मफलदाता धर्म इति कस्य मतम् ?
- 3) सन्ध्यमित्यस्यार्थः कः?
- 4) मूर्खावस्थायाः कुत्र अन्तर्भावः?
- 5) सेतुश्रुतेस्तात्पर्यं कस्मिन्नधिकरणे विचार्यते?
- 6) उभयलिङ्गाधिकरणस्य सिद्धान्तः कः?
- 7) य एव सत्संपन्नः स एव प्रतिबुध्यते, कुतः?
- 8) कासु विद्यासु गतिरर्थवती?
- 9) आनन्दादयः ब्रह्मधर्मा इत्यत्र सूत्रप्रमाणं किम्?
- 10) अन्वयादिति चेत्स्यादवधारणात् कस्मिन्नधिकरणे सूत्रमिदं पठितम्?
- 11) आध्यानाधिकरणदिशा इन्द्रियादिप्रवाहोक्तिः किमर्था?
- 12) व्याप्त्यधिकरणस्य विषयवाक्यं किम्?

B) यथारुचि पञ्च विव्रियन्ताम्।**3x5=15**

- 1) संध्ये सृष्टिराह हि।
- 2) अत एव चोपमा सूर्यकादिवत्।
- 3) पूर्वं तु बादरायणो हेतुव्यपदेशात्।
- 4) बुद्ध्यर्थः पादवत्।
- 5) गतेरर्थवत्त्वमुभयथाऽन्यथाहि विरोधः।
- 6) आनन्दादयः प्रधानस्य।
- 7) दर्शयति च।

C) यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।**5x3=15**

- 1) सन्ध्यधिकरणम्।

2) उभयलिङ्गाधिकरणम्।

3) फलाधिकरणम्।

4) आत्मगृहीत्याधिकरणम्।

5) आध्यानाधिकरणम्।

D) अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1=10

1) पराधिकरणोक्तदिशा सेतुव्यपदेशः जगतः विधारकत्वेन आत्मस्तुतित्यर्थ इति साधयत।

2) जीवस्य सुषुप्त्यवस्थां तदभावादिभिरधिकरणैः निरूपयत।

***

SK-151, पञ्चदशी

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथाकामं दश प्रश्नाः समाधेयाः।

1x10=10

- 1) पञ्चदशीग्रन्थस्य साम्प्रदायिकं व्याख्यानं किम्?
- 2) सौषुप्तिकसंविदोऽस्तित्वे किं प्रमाणम्?
- 3) सूक्ष्मभूतानां मिलितेभ्यः रजोऽशेभ्यः किमुत्पद्यते?
- 4) के परां निर्वृतिं लभन्ते?
- 5) विद्यारण्यस्य गुरुः कः?
- 6) गौडाचार्याः निर्विकल्पसमाधिं किमिति प्राहुः?
- 7) मायायाः लक्षणं किम्?
- 8) आलस्यादयः कस्मादुत्थिताः?
- 9) किं जीवद्वैतम् उपाददीत?
- 10) कदा परा निर्वाणनिर्वृतिः?
- 11) केन मनोराज्यं जेतुं शक्यम्?
- 12) बृहदारण्यकस्थं महावाक्यं किम्?

B) यथारुचि पञ्च विभ्रियन्ताम्।

3x5=15

- 1) ततो विभक्ता तत्संविदैकरूप्यान्न भिद्यते।
- 2) व्यतिरेकस्त्वात्मभाने सुषुप्त्यनवभासनम्।
- 3) अप्रमत्तो भव ध्यानादाद्येऽन्यस्मिन्निवेचनम्।
- 4) चैतन्यं यदधिष्ठानं लिङ्गदेहश्च यः पुनः।
- 5) शक्यं जेतुं मनोराज्यं निर्विकल्पसमाधितः।
- 6) स्वतःपूर्णः परात्माऽत्र ब्रह्मशब्देन वर्णितः।
- 7) वृक्षस्य स्वगतो भेदः पत्रपुष्पफलादिभिः।

C) यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।

5x3=15

- 1) 'तत्त्वमसि' इत्यत्र लक्षणया वाक्यार्थनिर्णयः।

- 2) जीवसृष्टद्वैतस्य भेदाः तेषां त्यागश्च।
- 3) जीवस्य अवस्थात्रयम्।
- 4) आत्मनः संविद्रूपत्वं परमानन्दरूपत्वं च।
- 5) श्रवणमननादिज्ञानसाधनानि।

D) अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1=10

- 1) पञ्चानां कोशानां परिचयप्रदानपूर्वकं, कोशविवेकप्रक्रियया यथाग्रन्थम्
आत्मस्वरूपप्रतिपत्तिप्रकारं वर्णयत।
- 2) चतुर्णां महावाक्यानां तात्पर्यं विचारयत।

***

SK-164, वेदान्तपरिभाषा-II

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्कः - 50

A) यथाकामं दश प्रश्नाः समाधेयाः।

1x10=10

- 1) का नाम योग्यता?
- 2) लक्षणाबीजं किम्?
- 3) वेदान्तमते वेदो न नित्यः कुतः?
- 4) वाक्यजन्यज्ञाने चत्वारि कारणानि कानि?
- 5) ब्रह्मणः तटस्थलक्षणं किम्?
- 6) अन्तःकरणस्य शक्तिद्वयं किम्?
- 7) एकजीववादे जीवः कः?
- 8) वेदान्तशास्त्रस्य विषयः कः?
- 9) अभिधानानुपपत्तेः लौकिकदृष्टान्तः कः?
- 10) का नाम अर्थापत्तिः?
- 11) मोक्षसाधनज्ञानं कीदृशम्?
- 12) ज्ञानस्य सकलकर्मक्षयहेतुत्वे श्रुतिवाक्यं किम्?

B) यथारुचि पञ्च विव्रियन्ताम्।

3x5=15

- 1) तत्त्वमसीति वाक्ये न लक्षणा।
- 2) शक्तिर्नाम पदानामर्थेषु मुख्या वृत्तिः।
- 3) गौण्यपि लक्षितलक्षणैव।
- 4) तत्र नित्यः प्रलयः सुषुप्तिः।
- 5) निखिलजगदुपादानत्वं ब्रह्मणो लक्षणम्।
- 6) श्रुतार्थापत्तिश्च द्विविधा।
- 7) सुखं च द्विविधम्।

C) यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।

5x3=15

- 1) तात्पर्यज्ञानं शाब्दबोधहेतुः।

2) भूतभौतिकसृष्टिविचारः।

3) चतुर्विधः प्रलयः।

4) अर्थापत्तिप्रमाणविचारः।

5) ब्रह्मापरोक्षज्ञानकरणं तत्त्वमस्यादिवाक्यमुत संस्कृतान्तःकरणम्।

D) अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1=10

1) शाब्दबोधकरणानि यथाग्रन्थं व्याख्यात।

2) ज्ञानसाधनानि श्रवणादीनि निरूप्य तत्र साक्षात्करणत्वे मतभेदं च निरूपयत।

***

SK-167, सिद्धान्तलेशसङ्ग्रहे प्रथमपरिच्छेदः।

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथाकामं दश प्रश्नान् उत्तरत।**1x10=10**

- 1) विवरणाचार्याः के?
- 2) इष्टसिद्धकाराः के?
- 3) माया जगदुपादानमिति कस्मात् प्रतीयते?
- 4) चैतन्यचातुर्विध्यवादे कूटस्थचैतन्याङ्गीकारं प्रति प्रमाणभूता श्रुतिः का?
- 5) नियमविधेः किं लक्षणम्।
- 6) श्रवणेऽपूर्वविधिरिति पक्षे भाष्यप्रमाणं किम्?
- 7) बृहदारण्यके कूटस्थात् पार्थक्येन जीवप्रतिपादिका श्रुतिः का?
- 8) चैतन्यचातुर्विध्यमते धीवासनाप्रतिबिम्बः मेघाकाशतुल्यः कः।
- 9) विवरणवादिनः अहम्ब्रह्मास्मीत्यत्र कीदृशं सामानाधिकरण्यं वदन्ति?
- 10) कारिकां पूरयत – घटसंवृत्तमाकाशम्...
- 11) कारिकां पूरयत – प्राचीनैर्व्यवहार...
- 12) मायाब्रह्मणोः जगत्कारणत्वविषये वाचस्पतिमिश्रस्य किम् मतम्।

B) यथारुचि पञ्च समाधत्त।**3x5=15**

- 1) प्रत्यक्षस्थले अभेदाभिव्यक्त्यर्थवृत्तिनिर्गमनमिति मतं विशदयत।
- 2) कीदृशम् ब्रह्म जगदुपादानमिति विवरणानुसारिणाम् मतं प्रतिपादनीयम्।
- 3) “एवमेवास्य परिद्रष्टुः...” “गताः कलाः...” इत्येते श्रुती मायाऽविद्याभेदवादिष्वेकदेशिनः कथं प्रतिपादयन्ति ?
- 4) शब्दात् परोक्षज्ञानमेवोत्पद्यत इति वदतां विवरणैकदेशिनाम् मते विधुरचित्तदृष्टान्तमुखेन नियमविधिलक्षणं सङ्गमयत।
- 5) नियमपरिसंख्ययोः फलतो विवेको न युक्त इत्येतत् खण्डयत।
- 6) विवरणमते कीदृशं ब्रह्म जगत्कारणमित्युक्तम्?
- 7) ब्रह्मणः सर्वज्ञत्वविषये प्रकटार्थकाराणां कः पक्षः?

C) यथाच्छन्दं त्रीन् व्याख्यात।

5x3=15

- 1) वृत्तिनिर्गमनद्वारा जायमान आवरणाभिभवः कीदृश इत्यत्र नानामतानि संक्षिप्योल्लिखत।
- 2) चैतन्यचातुर्विध्यवादे कूटस्थचैतन्याङ्गीकारं प्रति अनुभवप्रमाणं व्याख्यात।
- 3) श्रवणविधिविषये वार्त्तिककारानुसारिणाम् मतं निरूपयत।
- 4) मायायाः जगदुपादानत्वविषये प्रवृत्तान् चतुरः पक्षान् संक्षिपत।
- 5) संक्षेपशारीरककाराणां श्रवणविधिविषयकम् मतम्।

D) अनुप्रियमेकं व्याख्यात।

10x1=10

- 1) धारावाहिकवृत्तिस्थले अज्ञानावरणाभिभवः कथं भवतीत्यत्र नानामतानि।
- 2) जीवेश्वरस्वरूपविषये बिम्बप्रतिबिम्बवादमाश्रित्य प्रवृत्ताश्चत्वारः पक्षाः।

***

A) एकेन वाक्येन पदेन वा दश उत्तरत।

1x10=10

- 1) मोक्षं प्राप्त इव कः विजयते?
- 2) अद्वैतसिद्धिः केषां मुदे?
- 3) अद्वैतसिद्धये प्रथमं किमुपपादनीयम्?
- 4) प्राचीनमते पक्षतालक्षणं किम्?
- 5) आहार्यसंशये दृष्टान्तः कः?
- 6) मिथ्यात्वे विप्रतिपत्तिः का?
- 7) मङ्गलोक्तः विष्णुः कः?
- 8) न्यायदीपावलिकर्तृमते मिथ्यात्वलक्षणं किम्?
- 9) अभावस्य तात्त्विकत्वे कः दोषः पूर्वपक्षिणा दर्शितः?
- 10) जल्पस्य किं लक्षणम्?
- 11) विपरीतनिश्चयवतः कुत्र प्रवृत्तिः?
- 12) प्रतिपन्नोपाधौ त्रैकालिकनिषेधस्य प्रातिभासिकत्वे कः दोषः?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) तृतीयमिथ्यात्वलक्षणे पूर्वपक्षं संगृहीत।
- 2) प्रमाणत्वञ्च दोषाऽसहकृतज्ञानकरणत्वम्।
- 3) पक्षतावच्छेदकविचारं संगृहीत।
- 4) दृश्यत्वहेतुविचारे पूर्वपक्षिणा प्रदर्शितान् विकल्पान् दर्शयत।
- 5) मोक्षं प्राप्त इव स्वयं विजयते। आशयो निरूपणीयः।
- 6) सदसत्त्वानधिकरणत्वम् इत्येतत् समासानुगुणं निरूपयत।
- 7) उपपादनं च स्वपक्षसाधनपरपक्षनिराकरणाभ्यां भवति। प्रतिपाद्यताम्।

C) पञ्चसु त्रीणि समाधत्त।

5x3=15

- 1) मङ्गलाचरणं व्याख्यात।

- 2) पक्षताविषयं व्याख्यात।
- 3) द्वितीयमिथ्यात्वविचारस्य तात्पर्यार्थः।
- 4) विप्रतिपत्तेः विचाराङ्गत्वं साधयत।
- 5) पञ्चममिथ्यात्वविचारः।

D) एकम् यथाग्रन्थं समाधत्त।

10x1=10

- 1) प्रथममिथ्यात्वलक्षणस्य सारं संगृहीत।
- 2) चतुर्थमिथ्यात्वलक्षणस्य सविस्तरं विचारं कुरुत।

***

SK-182, पञ्चपादिका

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथाकामं दश प्रश्नाः समाधेयाः।

1x10=10

- 1) चतुर्विधं क्रियाफलं किम्?
- 2) पूर्वपक्षमते वेदान्तशास्त्रं नारब्धव्यं, कुतः?
- 3) भाष्यारम्भे कीदृशं मङ्गलं विहितम्?
- 4) अध्यासभाष्ये विषयनिर्देशः कथं कृतः?
- 5) 'सत्यानृते मिथुनीकृत्य' इत्यत्र सत्यशब्दार्थः कः?
- 6) 'इतरेतराविवेकेन' इत्यस्यार्थः कः?
- 7) अध्यासः नैसर्गिक इत्यस्य कोऽर्थः?
- 8) विधिः कुत्र सम्भवति?
- 9) आत्मख्यातिवादिनः के?
- 10) अध्यासो नाम कः?
- 11) अज्ञानं नाम किम्?
- 12) अनर्थहेतुनिर्बर्हणं किं सूत्रितम्?

B) यथारुचि पञ्च भाष्यदिशा विव्रियन्ताम्।

3x5=15

- 1) बादरायणसंज्ञाय मुनये शमवेश्मने।
- 2) अग्रणीः शिष्टाचारपरिपालने भगवान् भाष्यकारः।
- 3) ब्रह्मज्ञानं हि सूत्रितमनर्थहेतुनिर्बर्हणम्।
- 4) मिथ्याशब्दो द्व्यर्थः....।
- 5) अहमिति तावत्प्रथमोऽध्यासः।
- 6) मातृबुद्धिरिव रागनिवृत्तये परयोषिति।
- 7) ब्रह्मज्ञानस्य च चोदनालक्षणत्वेन धर्मस्वरूपत्वात्।

C) यथाच्छन्दं त्रयः यथाभाष्यं समाधेयाः।

5x3=15

- 1) सिद्धान्तरीत्या अध्यासोपपत्तिः।

2) अख्यातिनिरूपणम्।

3) पञ्चपादिकामङ्गलाचरणविचारः।

4) वेदान्तशास्त्रं नारम्भणीयं गतार्थत्वादिति पूर्वपक्षः।

5) ब्रह्मज्ञानस्य चतुर्विधक्रियाफलेषु अनन्तर्भावः।

D) अनुप्रियमेकं सभाष्यम् अनुबध्नीत।

10x1=10

1) अध्यासलक्षणं भामती-पञ्चपादिकाव्याख्यानुसारं तुलनात्मकदृष्ट्या व्याख्यात।

2) ख्यातिभेदान् सयुक्ति प्रपञ्चयत।

***

SK-201, सिद्धान्तकौमुदी पञ्चसन्ध्यन्तभागः

समयावधि: – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथेष्टं दश प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत ।

10x 1 = 10

- 1) लणसूत्रे अकारः किमर्थः ?
- 2) अनुनासिक इत्यादिनिर्देशात् किं ज्ञायते ?
- 3) भकारस्य उच्चारणस्थानं लिखत ।
- 4) ऊष्माणः के ?
- 5) मिदचोऽन्त्यात्परः इत्यस्य उदाहरणं लिखत ।
- 6) तादात्म्यम् इत्यत्र हलो यमां यमि लोपः कुतो न ?
- 7) स्वैरः इत्यत्र केन वृद्धिः ?
- 8) ब्रह्म ऋषिः इत्यत्र प्रकृतिभावः केन भवति ?
- 9) ईदूतौ च सप्तम्यर्थे इत्यत्र अर्थग्रहणं किमर्थम् ?
- 10) त्वङ्करोषि इत्यादौ परसवर्णविधायकसूत्रं किम् ?
- 11) इणः षः इति सूत्रस्य अर्थं लिखत ।
- 12) अतो रोरप्लुताद् इति उच्चं प्रति रुत्वस्यासिद्धत्वं किमर्थं न ?

B) काञ्चन पञ्चप्रश्नान् समाधत्त ।

5x3 = 15

- 1) अणुदित्सूत्रं विशदयत ।
- 2) के प्रादयः ?
- 3) स्थानेऽन्तरतमः इति सूत्रं विशदयत ।
- 4) मद्ध्वरिः इति प्रयोगं साधयत ।
- 5) इकोऽसवर्णे शाकल्यस्य ह्रस्वस्य इति सूत्रं सोदाहरणं निरूपयत ।
- 6) पेष्टा, सन्षष्ठः प्रयोगौ साधयत ।
- 7) हरिः शेते, राम स्थाता प्रयोगौ साधयत ।
- 8) भोभगोअघोअपूर्वस्य योऽशि इति सूत्रं व्याख्यात ।

C) यथारुचि प्रश्नत्रयं समाधत्त ।

3x5 = 15

- 1) तुल्यास्यप्रयत्नं सूत्रं व्याख्यात ।
- 2) द्वित्वं लस्यैव .....रूपचतुष्टयम्। इति कारिकां व्याख्यात ।
- 3) मिदचोऽन्त्यात्परः इति सूत्रं यथाग्रन्थं व्याख्यात ।
- 4) झो ह्रस्वादचि झुण् इति सूत्रं यथाग्रन्थं व्याख्यात ।
- 5) अतः कृकमिकंस... इति सूत्रं यथाग्रन्थं व्याख्यात ।

D) यथेष्टं अन्यतमं व्याख्यात।

1x10=10

- 1) हलन्त्यम् इति सूत्रे अन्योन्याश्रयमुद्भाव्य परिहरत तथा आदिरन्त्येन सहेता इति सूत्रं च व्याख्यात ।
- 2) अचः परस्मिन् पूर्वविधौ इति सूत्रं यथाग्रन्थं विशदयत ।

***

SK-201, सिद्धान्तकौमुदी पञ्चसन्ध्यन्ता

कालावधि: - होराद्वयम्सत्रम् -5

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

- 1) अ इति कतिवर्णानां संज्ञा?
- 2) कति प्रयत्नाः भवन्ति?
- 3) लघुसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?
- 4) गुणसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?
- 5) इत् इति कतिवर्णानां संज्ञा?
- 6) वकारस्य उच्चारणस्थानं किम्?
- 7) झकारस्य आभ्यन्तरप्रयत्नः कः?
- 8) कखयोः बाह्यप्रयत्नाः के?
- 9) दधिं इत्यत्र अनुनासिकः केन भवति?
- 10) प्रश्नः इत्यत्र नकारस्य ञकारः कुतो न?
- 11) अन्तस्थाः के?
- 12) अच्संज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) देवा इह, देवायिह इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां वर्णयत।
- 2) उत्थानम् इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां लिखत।
- 3) यल्लोकम्, यं लोकम् इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां प्रदर्शयत।
- 4) पुँस्कोकिलः, पुंस्कोकिलः इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां दर्शयत।
- 5) वाग्धरिः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां प्रतिपादयन्तु।
- 6) सुद्ध्युपास्यः इति प्रयोगस्य सिद्धिप्रक्रियां प्रतिपादयत।
- 7) षट् ते, वागीशः इति प्रयोगयोः सिद्धिप्रक्रियां वर्णयन्तु।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

- 1) उपदेशेऽजनुनासिक इत् इति सूत्रस्य व्याख्यां लिखत।

- 2) आदिरन्त्येन सहेता इति सूत्रं व्याख्यात।
- 3) झयो होऽन्यतरस्याम् इति सूत्रं व्याख्यात।
- 4) उच्चारणस्थानानां निरूपणं कुरुत।
- 5) स्तोः श्चुना श्चुः इति सूत्रं सोदाहरणं व्याख्यात।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

- 1) नाज्झलौ इति सूत्रस्य सप्रसङ्गं व्याख्यां प्रतिपादयन्तु।
- 2) झरो झरि सवर्णे इति सूत्रस्य सपदकृत्यं व्याख्यां वर्णयन्तु।

***

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

- 1) सम्बुद्धिसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम् ?
- 2) रामशब्दस्य पञ्चम्येकवचने कति रूपाणि ?
- 3) क्त्वः इति कथं सिद्ध्यति ?
- 4) "नृ च" इति सूत्रेण किं विधीयते ?
- 5) लुमन्ताः के ?
- 6) अन्तरायै नगर्यै इत्यत्र कुतः सर्वनामसंज्ञा नास्ति?
- 7) स्त्रीशब्दस्य इयडादेशः क्लीबे केन बाध्यते ?
- 8) अजरम् अत्र जरसादेशः कुतः न ?
- 9) अजरांसि इत्यत्र दीर्घः केन सूत्रेण ?
- 10) अन्वादेशः नाम किम् ?
- 11) शसो न इति कस्यापवादः ?
- 12) अतित्वम् । विग्रहः कः ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) 'अतिसर्वाय' इत्यत्र सर्वनामसंज्ञा कुतः न ?
- 2) उन्न्यौ इत्यत्र कथं यण् ?
- 3) प्रियत्रिः इत्यत्र कुतः न तिस्रादेशः ?
- 4) यूष्णा। ससूत्रं रूपं साधयत।
- 5) हरेः। ससूत्रं रूपं साधयत।
- 6) रमया। ससूत्रं रूपं साधयत।
- 7) त्वम्। ससूत्रं रूपं साधयत।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

- 1) कृत्तद्धितसमासाश्च। व्याख्यात।

- 2) हल्ङ्याभ्यो दीर्घात्सुतिस्वपृक्तं हल्। वर्णयत।
- 3) एरनेकाचोऽसंयोगपूर्वस्य। विशदयत।
- 4) जरायाः जरसादेशे स्थानिवद्भावेन प्राप्तानां विधीनां परिहारं विवृणुत।
- 5) भ्यसो भ्यम्। विवृणुत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

- 1) न बहुव्रीहौ। व्याख्यात।
- 2) प्रियत्रिशब्दस्य विशेषान् विवृणुत।

***

SK-205, सिद्धान्तकौमुद्यां शब्दाधिकारः

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।**1x10=10**

- 1) समासग्रहणं नियमार्थम्। कः नियमः ?
- 2) तस्माच्छसो नः पुंसि। कस्मात् ?
- 3) अङ्गसंज्ञाविधौ तदादिग्रहणं किमर्थम् ?
- 4) आदेशप्रत्यययोः इत्यत्र कस्मात् सः इत्यनुवर्तते ?
- 5) उभशब्दः कुतः नित्यं द्विवचनान्तः ?
- 6) सुडनपुंसकस्य इति सूत्रेण किं विधीयते ?
- 7) अपृक्तसंज्ञा कस्य भवति ?
- 8) घिसंज्ञा केन सूत्रेण ?
- 9) एरुनेकाचोऽसंयोगपूर्वस्य इति सूत्रेण किं विधीयते ?
- 10) रात्सस्य इत्यस्य कः अर्थः ?
- 11) याडागमः कस्य ?
- 12) नपुंसकाच्च इति सूत्रेण किं विधीयते ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।**3x5=15**

- 1) तदन्तस्यापीयं संज्ञा। का ? कथम् ?
- 2) निर्जरशब्दे जरसादेशः कथं भवति ?
- 3) बहुश्रेयसी इत्यत्र कथं नदीसंज्ञा ?
- 4) सर्वे। ससूत्रं रूपं साधयत।
- 5) रामाय। ससूत्रं रूपं साधयत।
- 6) ज्ञानानि। ससूत्रं रूपं साधयत।
- 7) रमायै। ससूत्रं रूपं साधयत।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।**5x3=15**

- 1) बहुवचने झल्येत्। विवृणुत।

- 2) अतो गुणे। विशदयत।
- 3) प्रथमचरमतयाल्पार्धकतिपयनेमाश्च। विवेचयत।
- 4) शेषो घ्यसखि। व्याख्यात।
- 5) याडापः। वर्णयत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

- 1) पद्वन्नोमास्हृन्निशसन्तूषन्दोषन्यकञ्छकन्नुदन्नासञ्छस्प्रभृतिषु।
- 2) हलङ्याभ्यो दीर्घात्सुतिस्यपृक्तं हल्। व्याख्यात।

***

SK-209, सिद्धान्तकौमुद्यां कारकप्रकरणम्

समयावधि:-होराद्वयम्

सत्रम् ३

पूर्णाङ्कः:-50

A) दश समाधेयाः

१ x १० = १०

- 1) शत्रूनगमयत्स्वर्गमिति वाक्ये शत्रूनिति द्वितीया कथम्?
- 2) हे राम इत्यत्र राम इति पदे का विभक्तिः केन सूत्रेण?
- 3) तथायुक्तं चानीप्सितम् इत्यत्र तथायुक्तमिति पदस्य कोऽर्थः?
- 4) ब्रजम् अवरुणद्धि गाम् इत्यत्र ब्रजं कीदृशं कारकम्?
- 5) उभसर्वतसोः कार्या इति वार्तिकं प्रपूरयत।
- 6) गोदोहमास्ते - कर्मत्वं कथम्?
- 7) अनभिहितम् इत्यस्य कोऽर्थः?
- 8) सहार्थकपदस्य अप्रयोगेऽपि तदर्थं तृतीया कथम्?
- 9) परिक्रयणे सम्प्रदानमन्यतरस्यामिति सूत्रस्य सोदाहरणमर्थं लिखत।
- 10) ब्राह्मणाय हितम् इत्यत्र चतुर्थी कथम्?
- 11) आयुक्तेति सूत्रे आसेवायामिति पदं कथं प्रदत्तम्?
- 12) यतश्च निर्धारणमिति सूत्रस्यार्थः कः?

B) यथाभीष्टं पञ्चानाम् अधोरेखाङ्कितानां पदानां सकारणं विभक्त्यादिनिर्णयप्रकारं

प्रदर्शय

३ x ५ = १५

- 1) शिशुः चन्द्रं पश्यति।
- 2) शिष्याः आश्रमाय गच्छन्ति।
- 3) जनकः पादेन खञ्जाय भिक्षुकाय भिक्षां यच्छति।

C) यथाभीष्टं त्रीणि व्याख्यात

५ x ३ = १५

- 1) तथायुक्तं चानीप्सितम्
- 2) लक्षणेत्थम्भूताख्यानभागवीप्सासु प्रतिपर्यनवः
- 3) कर्मणा यम् अभिप्रैति स सम्प्रदानम्
- 4) रुच्यर्थानां प्रीयमाणः

5) न लोकाव्ययनिष्ठाखलर्थतृनाम्

D) यथाभीष्टम् एकं सूत्रं व्याख्यात

१० x १ = १०

1) प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणमात्रे प्रथमा

2) आधारोऽधिकरणम्

***

SK-215, वैयाकरणसिद्धान्तकौमुद्याम् एकशेषात् सर्वसमासाश्रयं यावत्, स्त्रीप्रत्ययश्च

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) अधः यथाकामं दश प्रश्नान् उत्तरत।

1x10=10

- 1) 'आर्यका' इत्यत्र आकारस्य ह्रस्वः केन सूत्रेण?
- 2) 'ऊरुद्वयसी' इत्यत्र कः स्त्रीप्रत्ययः?
- 3) प्रत्ययादेः फकारस्य कः आदेशः भवति केन सूत्रेण?
- 4) कल्माषी इत्यत्र कः स्त्रीप्रत्ययः केन च सूत्रेण?
- 5) षिद्गौरादिभ्यश्च इति सूत्रेण कः प्रत्ययः विधीयते किं च उदाहरणम्?
- 6) उदन्ताद् गुणवाचिनः कः स्त्रीप्रत्ययः विधीयते केन च सूत्रेण?
- 7) स्तोकान्मुक्तः इत्यत्र कथं न लुक्?
- 8) पुंसानुजः कः?
- 9) मनसागुप्ता इत्यत्र कस्मिन् अर्थे अलुक्?
- 10) सपलाशम् इत्यत्र सहस्य सादेशः केन?
- 11) 'सब्रह्मचारी' इत्यत्र सादेशः केन ?
- 12) सतीर्थ्यः इत्यत्र सादेशः केन ?

B) यथारुचि पञ्च प्रयोगान् ससूत्रं साधयत।

3x5=15

- 1) गार्ग्यायणी
- 2) ब्रह्मवर्चसम्
- 3) पद्मनाभः
- 4) प्रतिसामम्
- 5) परस्मैपदम्,
- 6) गार्गी
- 7) कौरव्यायणी

C) निम्नलिखितेषु यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।

5x3 = 15

- 1) पूर्वपदार्थप्रधानोऽव्ययीभावः, उत्तरपदार्थप्रधानस्तत्पुरुषः, अन्यपदार्थप्रधानो बहुव्रीहिः, उभयपदार्थप्रधानो द्वन्द्वः, इत्यादिषु प्रायिकत्वं कथं लक्ष्यते।
- 2) सुपां सुपा..... इत्यादि कारिकां प्रपूर्य अस्याः व्याख्या कार्या।
- 3) अन उपधालोपिनोऽन्यतरस्याम् इति सूत्रं व्याख्यात।
- 4) वयसि प्रथमे इति सूत्रं वर्णयत।
- 5) पञ्चम्याः स्तोकादिभ्यः इति सूत्रं प्रतिपादयत।

D) अधःप्रदत्तेषु अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1 = 10

- 1) उदीचामातः स्थाने यकपूर्वायाः इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं व्याख्या विधेया।
- 2) घरूपकल्पचेलङ्.....अनेकाचोऽह्रस्वः इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।

***

SK-225, वैयाकरणसिद्धान्तकौमुद्यां सन्नन्ताल्लकारार्थं यावत्

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) अधः यथाकामं दश प्रश्नान् उत्तरत।

1x10=10

- 1) गव्यति इत्यादौ लोपः शाकलस्य इति कुतो न प्रवर्तते?
- 2) नः क्ये इति सूत्रेण केषां पदसंज्ञा भवति?
- 3) आचारेऽवगल्भक्लीबहोडेभ्यः क्विब्वा वक्तव्यः इति वार्तिकं किमर्थम्?
- 4) अकर्मकाच्च इत्यस्य सूत्रस्यार्थः कः?
- 5) आजघ्ने विषमविलोचनस्य वक्षः इति भारविकृतः प्रयोगः प्रमादः कस्य मते?
- 6) यमो गन्धने इत्यस्मिन् सूत्रे गन्धनं नाम किम्?
- 7) सङ्गच्छते इत्यत्र आत्मनेपदविधायकं सूत्रं किम्?
- 8) तायते इत्यत्र विकल्पेन आकारस्य अन्तादेशः केन सूत्रेण भवति।
- 9) अन्वतप्त पापेन इत्यत्र चिष्णिषेधः केन सूत्रेण भवति।
- 10) गिरतेर्लुङि ध्वमि कति रूपाणि।
- 11) आतो युक् चिष्कृतोः इति सूत्रस्यार्थः कः।
- 12) उर्ध्वमौहूर्तिके इत्यत्र कथं समासः

B) यथारुचि पञ्च प्रयोगान् साधयत।

3x5=15

- 1) भृशायते
- 2) मुण्डयति
- 3) विष्णूयति
- 4) शुनयति
- 5) विजयते
- 6) आवधिष्ट
- 7) आहत

C) निम्नलिखितेषु यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।

5x3 = 15

- 1) प्रैषातिसर्गप्राप्तकालेषु कृत्याश्च इति सोदाहरणं प्रतिपाद्यताम्।
- 2) अनुपसर्गाज्जः इति सूत्रं समासेन प्रतिपादयन्तु।
- 3) कर्तरि कर्मव्यतिहारे इति सूत्रस्याशयं यथाग्रन्थं लिख।
- 4) शैषिकात्.....सन्नन्तान्न सनिष्यते इति पद्यं विलिख्य व्याख्यां लिखत।
- 5) यस्य हलः इति सूत्रस्य सोदाहरणं व्याख्यां लिखन्तु।

D) अधःप्रदत्तेषु अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत

10x1 = 10

- 1) धातोः कर्मणः समानकर्तृकादिच्छायां वा इति सूत्रस्याशयं प्रतिपादयत।
- 2) चिण्णमुलोर्दीर्घोऽन्यतरस्याम् इति सूत्रस्याशयं यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।

***

SK-227, सिद्धान्तकौमुद्याम् कृत्यप्रकरणात् पूर्वकृदन्तप्रकरणं यावत्

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) अधः यथाकामं दश प्रश्नान् उत्तरत।**1x10=10**

- 1) कृत्यचः इति सूत्रस्य अर्थं लिखत।
- 2) अर्यः नाम कः।
- 3) कस्य मते न क्वादेः इति सूत्रस्य नावश्यकम्।
- 4) शस्यमिति रूपं कथम्।
- 5) चुरादिगणीयधातोः परं नित्यं णिच् भवति न वा।
- 6) कुरुचरः इत्यत्र केन सूत्रेण कः प्रत्ययः।
- 7) पारदृश्वा इत्यत्र कः प्रत्ययः।
- 8) मितः इत्यत्र इकारः अन्तादेशः कथम्।
- 9) जिष्णुः इत्यत्र गुणः कथम् न।
- 10) ष्टन् इत्यत्र षित् किमर्थः।
- 11) आयस्तस्तू इति रूपं कथम्।
- 12) दारुः इति रूपम् कथम्।

B) यथारुचि अत्र पञ्च समाधत्त।**3x5=15**

- 1) इत्यः इति रूपं साधयत।
- 2) आनाय्योऽनित्ये इति सूत्रं व्याख्यात।
- 3) वदः सुपि क्यप् च इति सूत्रं व्याख्यात।
- 4) तुन्दशोकयोः परिमृजापनुदोः इति सूत्रं व्याख्यात।
- 5) अच उपसर्गात्तः इति सूत्रं व्याख्यात।
- 6) जग्धः इति रूपं साधयत।
- 7) अर्तिलूधूसूखनसहचर इत्रः इति सूत्रं व्याख्यात।

C) निम्नलिखितेषु यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।**5x3=15**

- 1) राजसूय...इति सूत्रं पूरयित्वा व्याख्यात।

- 2) सुपि स्थः इति सूत्रं व्याख्यात।
- 3) सुकर्मपापपुण्येषु कृञः इति सूत्रं व्याख्यात।
- 4) दो दद्धोः इति सूत्रं व्याख्यात।
- 5) क्मरच्, घुरच्, कुरच्, क्वरप् इत्येते प्रत्ययाः व्याख्येयाः।

D) अधःप्रदत्तेषु अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1=10

- 1) कृत्यप्रत्ययस्थानि यत्प्रत्ययविधायकानि सूत्राणि व्याख्यात।
- 2) णिनिप्रत्ययविधायकानि सूत्राणि व्याख्यात।

***

SK-236, लघुसिद्धान्तकौमुदी अजन्तपुंलिङ्गान्ता

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथाकामं सप्तदशसु पञ्चदश समाधेयाः।

1x15=15

- 1) लघुसिद्धान्तकौमुद्याः मङ्गलाचरणं किम्?
- 2) लृकारस्य द्वादश भेदाः कुतः?
- 3) सवर्णग्राहकं सूत्रं किम्?
- 4) अनुनासिकसंज्ञाविधायकं सूत्रं लिखत।
- 5) गुणसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?
- 6) पूर्वत्रासिद्धम् इति सूत्रेण किमसिद्धम्?
- 7) अनेकाल्शित्सर्वस्य इति सूत्रस्यार्थं लिखत।
- 8) अज्वर्णस्य इत्संज्ञा केन सूत्रेण?
- 9) सन्नच्युतः इत्यत्र उमुडागमः केन सूत्रेण?
- 10) आप्रेडितसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?
- 11) ससजुषो रुः इति सूत्रस्य कोऽर्थः?
- 12) हशि च इति सूत्रेण किं विधीयते?
- 13) अङ्गसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?
- 14) रामान् इत्यत्र शसः सकारस्य नकारः कथम्?
- 15) सर्वेषाम् इत्यत्र सुट् केन सूत्रेण?
- 16) हे हरे इत्यत्र गुणः केन सूत्रेण भवति?
- 17) धातृणामित्यत्र णत्वं केन?

B) यथाकामं सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) माहेश्वराणि सूत्राणि लिखत।
- 2) सप्तमीनिर्देशेन विधीयमानं कार्यं कुत्र भवति?
- 3) टि इत्येतत् किम्?
- 4) झलां जशोऽन्ते इत्यस्य फलं विशिष्टतया कुत्र भाति?

5) उभशब्दस्य सर्वादिगणे पाठे किं फलम्?

6) रामाणाम् इति रूपं साधयत।

7) हरिणा इति रूपं साधयत।

C) यथेच्छं त्रिषु द्वयं समाधत्त।

5x2=10

1) आदिरन्त्येन सहेता इति सूत्रं व्याख्यात।

2) सञ्छम्भुः इति रूपं साधयत।

3) सखा इति रूपं साधयत।

D) यथेच्छमेकमुत्तरत।

10x1=10

1) वर्णानाम् उच्चारणस्थानानि समुल्लिख्य यत्नभेदान् प्रदर्श्य वर्णानाम् आभ्यन्तरयत्नान् बाह्ययत्नान् च निर्दिशत।

2) हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घात्सुतिस्यपृक्तं हल् इति सूत्रं व्याख्यात।

***

SK-236, लघुसिद्धान्तकौमुदी अजन्तपुंलिङ्गान्ता

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथाकामं सप्तदशसु पञ्चदश समाधेयाः।

1x15=15

- 1) जिहामूलीयः वर्णः कः?
- 2) अमङ्गनानां कोऽधिकः गुणः?
- 3) टिसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?
- 4) पररूपसन्धिविधायकं वार्त्तिकं किम्?
- 5) स्वरसन्धौ पदान्तयकारवकारयोः लोपः केन सूत्रेण?
- 6) पदान्तस्य यरः नित्यमनुनासिकः कदा?
- 7) शश्लोऽटि इति सूत्रस्य उदाहरणं किम्?
- 8) रेफलोपस्य निमित्तभूतं सूत्रं किम्?
- 9) संस्कर्ता इत्यस्य कति रूपाणि भवन्ति?
- 10) विसर्जनीयस्य स इति सूत्रे निमित्तभूतः कः?
- 11) उद् स्थानम् इति स्थिते कति रूपाणि सम्भवन्ति? के च ते?
- 12) षुना षुः इति सूत्रे कयोः यथासंख्यमस्ति?
- 13) सम्बुद्धिसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्?
- 14) रामेषु इत्यत्र सकारस्य षत्वं कथम्?
- 15) हे राम इत्यत्र सम्बुद्धिलोपः केन सूत्रेण भवति?
- 16) जसः स्थाने शीभावः केन सूत्रेण भवति?
- 17) हे हरे इत्यत्र गुणः केन सूत्रेण भवति?

B) यथाकामं सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) रामश्शेते इति रूपं साधयत।
- 2) जशान् सि इति रूपं साधयत।
- 3) विष्णो इति इति स्थिते कति रूपाणि सम्भवन्ति? ससूत्रं रूपाणि लिखत।
- 4) हर इह इत्यत्र गुणैकादेशः कथं न?

5) सर्वनाम इति विषये व्याख्यात।

6) रामान् इति रूपं साधयत।

7) सर्वस्मै इति रूपं साधयत।

C) यथेच्छं त्रिषु द्वयं समाधत्त।

5x2=10

1) कोमित्यवोचत् इति रूपं साधयत।

2) संस्कर्ता, संस्कर्ता चेति रूपद्वयं कथं सिध्यते?

3) आमि सर्वनाम्नः सुट् इति सूत्रं व्याख्यात।

D) यथेच्छमेकमुत्तरत।

10x1=10

1) एत्येधत्यूर्हसु इति सूत्रं विस्तारपूर्वकं व्याख्यात।

2) यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादि प्रत्ययेऽङ्गम् इति सूत्रं व्याख्यात।

***

SK-241, महाभाष्ये 2-4 आह्निकानि

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

- 1) अकारस्यैकत्वे के दोषाः ?
- 2) लृकारोपदेशः किमर्थः ?
- 3) सन्ध्यक्षराणि कानि सन्ति ?
- 4) हकारस्य पूर्वोपदेशे के दोषाः ?
- 5) अयोगवाहानां शर्षूपदेशः किमर्थः ?
- 6) द्रलोप इति सूत्रे पूर्वेण णकारेण प्रत्याहारः इत्यत्र ज्ञापकं किम् ?
- 7) छन्दोवत्सूत्राणि भवन्ति। किमत्रच्छन्दः ?
- 8) वृद्धिरादैच् इति सूत्रे आदैचामागमत्वं कुतो नाश्रियते ?
- 9) कानि शास्त्राणि प्रथन्ते ?
- 10) सिद्धान्ते इग्रहणस्य किं प्रयोजनम् ?
- 11) इको गुणवृद्धीति विषये क्रोष्ट्रीयमतं किम् ?
- 12) कस्मात् कारणात् सर्वेषामिकां निवृत्तिः प्राप्नोति ?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) एकाजनेकाजग्रहणेषु चावृत्तिसमज्ञानात् इति वार्तिकं व्याख्यात।
- 2) शर्षु जशभावषत्वे इति प्रतिपादयत।
- 3) द्रलोप इति सूत्रे पूर्वेण णकारेण प्रत्याहारः इति कथं ज्ञायते ?
- 4) वृद्धिसंज्ञा तद्भावितसंज्ञा चेत् के दोषाः ?
- 5) भेदकत्वात् स्वरस्य इति वार्तिकं व्याख्यात।
- 6) इग्रहणमात्सन्ध्यक्षरव्यञ्जननिवृत्त्यर्थम् इति वार्तिकं भाष्यदिशा व्याख्यात।
- 7) पुगन्तलघूपधग्रहणमन्त्यनियमार्थम् इति वार्तिकं व्याख्यात।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

- 1) वर्णानामनर्थकत्वं यथाभाष्यं विवृणुत।

- 2) हयवरट् इत्यत्र रेफस्य पूर्वोपदेशपरोपदेशविचारं भाष्यदिशा व्याख्यात।
- 3) अणोऽप्रगृह्यस्य इति सूत्रे पूर्वेण णकारेण प्रत्याहारः इति कथं ज्ञायते ?
- 4) गुणा भेदका अभेदका वा इति भाष्यरीत्या व्याख्यायताम्।
- 5) इको गुणवृद्धी इत्यस्य स्वतन्त्रविधित्वं निराकुरुत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

- 1) ऋलृक्सूत्रं भाष्यदिशा व्याख्यात।
- 2) वृद्धिरादैजित्यस्य संज्ञासूत्रत्वं भाष्यदिशा वर्णयत।

***

SK-242, महाभाष्ये 5,6,7, आह्निकानि यावत्

समयावधि: – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथेष्टं दश प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत ।

10x1=10

- 1) अदसो मात् इत्यत्र किमर्थो योगविभागः ?
- 2) निपात एकाजनाङ् इति सूत्रे निपातग्रहणं किमर्थम् ?
- 3) गौस्तिष्ठति इत्यादौ कथं वाहीकार्थे वृद्ध्यात्वे भवतः ?
- 4) घुसञ्जायां प्रकृतिग्रहणं किमर्थं कर्तव्यमिति ?
- 5) उदीचां माङ् इति सूत्रस्थ माङ् ग्रहणेन का परिभाषा ज्ञाप्यते ?
- 6) बहुगणवतुडति इत्यत्र कस्य ग्रहणं कर्तव्यमिति ?
- 7) षट् संज्ञायामुद्देशवचनं कर्तव्यं वा न वा ?
- 8) सर्वनामानि इत्यत्र णत्वं कुतो न भवति ?
- 9) अव्ययस्य लक्षणं लिखत ।
- 10) न वेति विभाषा इत्यत्र इतिकरणेन अर्थनिर्देशार्थं इति कथं ज्ञायते ?
- 11) भाष्ये नित्यं नाम किम् ?
- 12) अनेकाल् शित् सूत्रं आदेः परस्य इत्येतत् सूत्रं कथं बाधते ?

B) काञ्चन पञ्चप्रश्नान् भाष्यदिशा समाधत्त ।

5x3=15

- 1) निपात एकाजनाङ् इत्यत्र एकाज् ग्रहणं विशदयत ।
- 2) घुसंज्ञायां प्रकृतिग्रहणं शिद्धिकृतार्थम् इति वार्तिकं विशदयत ।
- 3) षणान्ता षट् इति सूत्रं विशदयत ।
- 4) स्वरादिनिपातमव्ययम् इति सूत्रं व्याख्यात ।
- 5) एच इङ्घ्रस्वादेशे इति सूत्रं कथं प्रत्याख्यातम् ?
- 6) आदेः परस्य सूत्रं यथाभाष्यं विशदयत ।

C) नीचैः यथारूचि प्रश्नत्रयं भाष्यदिशा समाधत्त ।

3x5 = 15

- 1) ईदूतौ च सप्तम्यर्थे इति सूत्रं यथाभाष्यं निरूपयत ।
- 2) निष्ठासंज्ञायां समानशब्दप्रतिषेधः इति वार्तिकं निरूपयत ।
- 3) तद्धितश्चसर्वविभक्तिः इति सूत्रं संक्षेपेण निरूपयत ।
- 4) मिदागमः परादिः, उत अभक्तः, आहोस्विद् पूर्वान्तः पक्षत्रयमपि व्याख्याय सिद्धान्तमुपस्थापयत ।
- 5) अलोऽन्त्यस्य सूत्रं व्याख्यात ।

D) अनुप्रियमेकं व्याख्यात।

1x10 = 10

- 1) बहुगणवतुडति संख्या सूत्रं यथाभाष्यं निरूपयत।
- 2) कृन्मेजन्तः सूत्रं व्याख्यात।

***

SK-255, परिभाषेन्दुशेखरे १-५० परिभाषां यावत्

समयावधि: – होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) यथेष्टं दश प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत ।

10x10=10

- 1) यथोद्देशं इत्यस्य विग्रहं लिखत ।
- 2) कर्याकालमित्यस्य अर्थं लिखत ।
- 3) तत्रोपलम्भादन्यत्रानुपलम्भाच्च इत्यनेन का परिभाषा साध्यते ?
- 4) उभयगतिरिह भवति इति परिभाषायाः ज्ञापकं लिखत ।
- 5) आदेः परस्य, इति सूत्रं निर्दिश्यमापरिभाषया बाध्यते न ?
- 6) गौणमुख्यपरिभाषायाः अवतरणं लिखत।
- 7) ज्यादादीयसः इति दीर्घोच्चारणेन का परिभाषा ज्ञाप्यते ?
- 8) प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स... इति परोभाषायाः अवतरणं लिखत ।
- 9) व्यपदेशिवद् भावेन अशास्त्रीयस्याप्यतिदेश भवति न वा ?
- 10) तुल्यबलयोरेकः प्रेष्यो भवति इति दृष्टान्तेन का परिभाषा साध्यते ?
- 11) ओमाडोश्च इति आङ्ग्रहणेन किं ज्ञाप्यते ?
- 12) असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे इत्यत्र अन्तर् इति शब्दस्य कोऽर्थः ?
- 13) असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे इति परिभाषा त्रिपाद्यां प्रवर्तते न वा ?

B) अत्र पञ्चप्रश्नान् समाधत्त ।

5x3=15

- 1) सन्तुष्यद्यथाश्रुतग्रहिप्रतिपत्रपेक्षः इत्यस्य विग्रहः लिखत ।
- 2) नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् इति पारिभाषां व्याख्यात ।
- 3) नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वम् इति परिभाषां निरूपयत।
- 4) स्वं रूपम् इति स्वशब्देन कथम् अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य इति साधिता ?
- 5) क्वचिदेकदेशोऽपि अनुवर्तते इति परिभाषां विशदयत ।
- 6) पूर्वपरनित्यान्तरङ्गापवादानामुत्तरोत्तरं बलीयः इति परिभाषां सोदहरणं व्याख्यात ।
- 7) वलिलोपेऽन्तरङ्गपरिभाषा क्व भाष्यकारैः सञ्चारिता ?

C) यथारुचि प्रश्नत्रयं समाधत्त ।

3x5=15

- 1) कार्यमनुभवन् हि कार्यो निमित्ततया नाश्रीयते परिभाषां व्याख्यात ।
- 2) ग्रहणवता प्रातिपदिकेन तदन्तविधिर्नास्ति परिभाषां व्याख्यात ।
- 3) कार्यकालपक्षे 'उभयनिर्देशे पञ्चमीनिर्देशो बलीयान्' इत्यस्य सङ्गतिः कथम् ?
- 4) अनेकविधमान्तर्यं लिखत ।
- 5) वर्णाश्रये नास्ति प्रत्ययलक्षणपरिभाषां व्याख्यात ।
- 6) कार्यकालपक्षे त्रिपाद्यां न प्रवर्तते इति यथाग्रन्थं निरूपयत ।

D) यथेष्टं अन्यतमं व्याख्यात ।

1x10=10

- 1) व्यपदेशिवदेकस्मिन् इति परिभाषां व्याख्यात ।
- 2) सञ्ज्ञापेक्षस्य बहिरङ्गत्वं न इति साधयत ।

***

SK-265, लघुशब्देन्दुशेखरे आदितः न पदान्तद्विरिति सूत्रं यावत्

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) अधः यथाकामं दश प्रश्नान् उत्तरत।

1x10=10

- 1) अक्षरसमाम्नायस्य पुष्पितत्वं कथम्?
- 2) अक्षरसमाम्नायस्य फलितत्वं कथम्?
- 3) माहेश्वराणि सूत्राणि किमर्थानि?
- 4) आचार्यः नागेशः रप्रत्याहारं स्वीकरोति न वा?
- 5) अनुबन्धानां सादित्वं भाष्यकारेण कथं सूचितम्?
- 6) ब्रह्मराशिरित्यस्य कः अर्थः?
- 7) वर्णानामुपदेशः किमर्थं कर्तव्यः?
- 8) आदिरन्त्येनेति सूत्रे इतेति किम्?
- 9) 'उपदेशोत्तरकाला' इत्संज्ञा इति कस्मिन् सूत्रभाष्ये?
- 10) 'अनुबन्धाः अनेकान्ताः' इति पक्षे अन्त्यपदवाच्यं किम्?
- 11) मुखनासिकावचनोऽनुनासिकः इत्यस्मिन् सूत्रे नासिकेति किम्?
- 12) भाष्यकारमते कति प्रयत्नाः?

B) यथारुचि अत्र पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) यावदास्यभवतुल्यत्वेऽपि प्रयत्नग्रहणं किमर्थम्?
- 2) सहेतुशब्दाश्रयणेन कुतो न अन्योन्याश्रयपरिहारः?
- 3) अकुहविसर्जनीयानां कण्ठः इति पङ्क्तिं शेखरदिशा व्याख्यात।
- 4) प्रत्याहारेऽनुबन्धानां कथम् अजग्रहणेषु न – इत्यत्र आचारात् इति प्रथमहेतुं व्याख्यात।
- 5) स्वमित्यनुवृत्तिपरकं व्याख्यानं तु हेयमेव ग्रन्थस्याशयं प्रतिपादयतु।
- 6) माहेश्वराणि सूत्राण्येवेत्यत्र मानं किम्?
- 7) अइउण् इत्यादिषु प्रत्येकं वर्णेभ्यो विभक्त्युत्पत्तिः कुतो न?

C) निम्नलिखितेषु यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।

5x3=15

- 1) पूर्वत्रासिद्धम् इत्यत्र पूर्वत्र न इति न्यासे का क्षतिः?

- 2) भाव्यमानेन सवर्णानां ग्रहणं न इत्यस्याः ज्ञापकप्रकारान् लिखत।
- 3) उपदेशपदस्य भावघञन्तत्वं साधयत।
- 4) मुखनासिकावचनोऽनुनासिकः इति सूत्रं व्याख्यात।
- 5) शेखरदिशा सिद्धान्तकौमुद्याः मङ्गलश्लोकं विचारयत।

D) अधःप्रदत्तेषु अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1=10

- 1) “तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम्” इति सूत्रमुच्चारणस्थानविवेचनपूर्वकं विवृणुत।
- 2) “आदिरन्त्येन सहेता” इति सूत्रं यथाग्रन्थं व्याख्यायताम्।

***

SK-267, लघुशब्देन्दुशेखरे कारकप्रकरणम्

कालावधिः - होराद्वयम्

सत्रम् - 9

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1*10=10

- 1) याचेरर्थः कः?
- 2) साहित्यं नाम किम्?
- 3) कारकविभक्तित्वं नाम किम्?
- 4) शेषो नाम कः?
- 5) भीत्रार्थानां भयहेतुः इति कस्यापवादः?
- 6) सर्वकर्मविहितद्वितीयादीनां कोऽर्थः?
- 7) दूरार्थकेभ्यः शब्देभ्यः कस्मिन्नर्थे सप्तमी भवति?
- 8) अधिका खारी द्रोणेन इत्यत्र कस्मिन्नर्थे तृतीया?
- 9) संज्ञोऽन्यतरस्यां कर्मणीति सूत्रे ज्ञः इत्यनेन कस्य ग्रहणम्?
- 10) प्रातिपदिकार्थः सत्ता इति कस्य मतम्?
- 11) अन्तर्द्विपदस्य कोऽर्थः?
- 12) कर्तृकर्मणोः कृति इति सूत्रे शेषे इति पदम् अनुवर्तते न वा?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3*5=15

- 1) अभिनिविशश्चेति सूत्रस्य यथाग्रन्थं तात्पर्यं प्रतिपादयन्तु।
- 2) क्रियया यमभिप्रैति सोऽपि सम्प्रदानमित्यस्य व्याख्या कार्या।
- 3) माणवकं धर्मं ब्रूते इति वाक्यस्य सिद्धिप्रक्रियां प्रतिपादयत।
- 4) प्रातिपदिकार्थ इति सूत्रे लिङ्ग्रहणस्य सार्थक्यं प्रतिपादयत।
- 5) अन्येत्यर्थग्रहणम् इति मतस्य खण्डनं यथाग्रन्थं कुर्वन्तु।
- 6) मन्यकर्मण्यनादरे इति सूत्रस्य यथाग्रन्थं व्याख्या विधेया।
- 7) गम्यमानापि क्रिया कारकविभक्तौ प्रयोजिका इत्यस्याशयं लिखत।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5*3=15

- 1) वारणार्थानामीप्सितः इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।

- 2) स्तोकं पाकः इत्यादौ कृद्योगषष्ठी, समासश्च कुतो नेति लिखत।
- 3) यस्य च भावेन भावलक्षणम् इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या।
- 4) स्वतन्त्रः कर्ता इति सूत्रस्य तात्पर्यं यथाग्रन्थं प्रकटयन्तु।
- 5) नागेशभट्टमतेन परिमाणग्रहणस्य सार्थक्यं प्रतिपादयन्तु।

D) द्वयोरेकं समाधत्त

10*1=10

- 1) कर्तृकर्मणोः कृति इति सूत्रे कृति इत्यस्य प्रयोजनं लिखन्तु।
- 2) गतिबुद्धिप्रत्यवसानार्थशब्दकर्माकर्मकाणामणि कर्ता स णौ इति सूत्रस्य विधित्वं नियमत्वं वेति यथाग्रन्थं प्रतिपादयत।

***

SK-273, वैयाकरणभूषणसारः (समासशक्तिप्रकरणात् स्फोटप्रकरणं यावत्)

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

- 1) प्राचीनमते बहुव्रीहेः किं लक्षणम् ?
- 2) व्यपेक्षापक्षे कथं विशेषणायोगः ?
- 3) समासे भेदसंसर्गयोः वाच्यत्वे राजपुरुषपदेन कीदृशो बोधः?
- 4) ऊढरथः इत्यस्य शाब्दबोधः कः ?
- 5) कस्य मते चकारादिप्रतिषेधो वक्तव्यः ?
- 6) पर्युदासे नञ उदाहरणमुल्लिख ?
- 7) गौणत्वेऽपि नञ्समासे सर्वनामसंज्ञा भवतीत्यत्र ज्ञापकं किम् ?
- 8) किन्नाम द्योतकत्वम् ?
- 9) कुत्र त्वादिप्रत्ययेन सम्बन्धस्य बोधः जायते ?
- 10) सिद्धान्ते द्वितीयपक्षे भावप्रत्ययानां कः अर्थः ?
- 11) समानकर्तृकत्वं क्त्वावाच्यमिति नोच्यते चेत् कः दोषः ?
- 12) शक्तिग्राहकेषु मुख्यः कः?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) अजहत्स्वार्थपक्षः कः ?
- 2) समासस्य विशिष्टशक्तिपक्षे निषादस्थपत्यधिकरणं कथं संगच्छते ?
- 3) अतिरिक्तशक्तिग्रहोपायः कः ?
- 4) निवृत्तपदार्थकः इत्यत्र कैयटोक्तार्थं निराकुरुत।
- 5) अभावस्य प्रतियोगिनि विशेषणत्वस्वीकारे अत्वं भवसीत्यत्र कथं व्यवस्था ?
- 6) उपास्येते हरिहरौ इत्यत्र उपासना धात्वर्थः इति निरूपयत।
- 7) स्थानिनां वाचकत्वे कृत्तिडोः कः दोषः ?

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

- 1) प्रामोदकः इत्यत्र व्यपेक्षावादिमते दोषाः।
- 2) अपभ्रंशानामपि बोधकत्वमिति मतं स्पष्टयत।
- 3) नञ्गर्थाभावविशेषणपक्षं वर्णयत।
- 4) शरैरुच्चैरित्यादिकारिकां व्याख्यात।
- 5) पदस्फोटं विचारयत।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1=10

- 1) अपभ्रंशस्यापि वाचकत्वं पूर्वपक्षखण्डनपुरस्सरं निरूपयत।
- 2) समासशक्तिपक्षस्य कौण्डभट्टोक्तयुक्तिभिरुपस्थापनं कुरुत।

***

SK-281, वाक्यपदीये ब्रह्मकाण्डम्

समयावधि:-होराद्वयम्

सत्रम् ९

पूर्णाङ्काः:-५०

A) अत्र पञ्च कारिकाः पूर्यन्ताम्।

1x5 = 5

- 1) विधातुस्तस्य .....॥
- 2) तद्द्वारमपवर्गस्य .....॥
- 3) नानार्थिकामिमां कश्चित् .....॥
- 4) अवस्थादेशकालानां .....॥
- 5) वितर्कितः पुरा .....॥
- 6) यथैकबुद्धिविषया .....॥
- 7) वृद्ध्यादयो यथा .....॥

B) अत्र पञ्च समाधेयाः।

1x5 = 5

- 1) अर्थभावेन कः विवर्तते ?
- 2) काजिह्वा राजपद्धतिः ?
- 3) षष्ठ्याः प्रथमायाश्च निमित्तत्वाय किं कल्पते ?
- 4) विषयस्य संस्कारः इत्यस्योदाहरणं किम् ?
- 5) शब्दः केषां परिणामः ?
- 6) प्राणः कदा वर्णेषूपलीयते ?
- 7) ज्ञानं कथं भासते ?

C) निम्नदर्शितेषु यथाभीष्टं पञ्च श्लोकान् व्याख्यात।

3 x 5 = 15

- 1) इदमाद्यं पदस्थानं सिद्धिसोपानपर्वणाम्।
इयं सा मोक्षमाणानामजिह्वा राजपद्धतिः॥
- 2) अवस्था देशकालानां भेदाद्भिन्नासु शक्तिषु।
भावानामनुमानेन प्रसिद्धिरतिदुर्लभा॥

- 3) यो य उच्चार्यते शब्दः नियतं न स कार्यभाक्।
अन्यप्रत्यायने शक्तिर्न तस्य प्रतिबध्यते ॥
- 4) यथैव दर्शनैः पूर्वैर्दूरात्संतमसेऽपि वा।
अन्यथाकृत्य विषयमन्यथैवाध्यवस्यति ॥
- 5) सा सर्वविद्या शिल्पानां कलानां चोपबन्धनी।
तद्वशादभिनिष्पन्नं सर्वं वस्तु विभज्यते ॥
- 6) वेदशास्त्राविरोधी च तर्कश्चक्षुरपश्यताम्।
रूपमात्राद्धि वाक्यार्थः केवलान्नावतिष्ठते ॥
- 7) पारम्पर्यादपभ्रंशा विगुणेष्वभिधातृषु।
प्रसिद्धिमागता येषु तेषां साधुरवाचकः ॥

D) यथाभीष्टं नीचैः त्रीणि समाधत्त।

5 x 3 = 15

- 1) विवर्ततेऽर्थभावेन इत्येतद् व्याख्यात।
- 2) ध्वन्युत्पत्तिविचारं भर्तृहरिमतानुगुणम् उपस्थापयत।
- 3) वाक्यपदीयप्रोक्तान् प्रमाणविशेषान् आलोचयत।
- 4) सर्वं ज्ञानं शब्दानुविद्धं भासते - व्याख्यात।
- 5) वर्णपदादीनां भेदाभेदविचारं तत्तन्मतानुसारं वितनुत।

E) यथाभीष्टम् अत्र एकं समाधत्त।

10 x 1 = 10

- 1) मोक्षोपायः व्याकरणम् इत्येतद् उपपादयत।
- 2) स्वं रूपम् इति सूत्रस्य विषये भर्तृहरिमतं व्याख्यात।

***

SK-341, तर्कसङ्ग्रहो न्यायबोधिनीसहितः

समयावधि:-होराद्वयम्

सत्रम् ७

पूर्णाङ्कः:-50

A) दश समाधेयाः**१ x १० = १०**

- 1) तर्कसङ्ग्रहस्य मङ्गलाचरणं लिखत।
- 2) अपां लक्षणं किम्?
- 3) तेजसः लक्षणे दलसार्थक्यं लिखत।
- 4) तैजसः विषयः कतिविधः?
- 5) रूपादिचतुष्टयं पृथिव्यां कीदृशं भवति?
- 6) सङ्ख्याया लक्षणं लिखत।
- 7) परत्वं कतिविधं, कथं च?
- 8) अभावप्रत्यक्षे कीदृशः सन्निकर्षः?
- 9) चक्षुषा घटप्रत्यक्षे कीदृशः सन्निकर्षः?
- 10) व्याप्तेर्लक्षणं किम्?
- 11) साधारणसव्यभिचारस्य लक्षणं लिखत।
- 12) स्मृतिः कतिधा?

B) पञ्चानां विषये लघुटिप्पणीं लिखत**३ x ५ = १५**

- 1) कालः
- 2) मनः
- 3) गन्धः
- 4) शब्दः
- 5) सपक्षः
- 6) उपाधिः
- 7) तर्कः

C) त्रीणि समाधत्त

५ × ३ = १५

- 1) अव्याप्तेः लक्षणं विस्तारयत।
- 2) हेतुत्रैविध्यं प्रतिपादयत।
- 3) बाधसत्प्रतिपक्षौ व्याख्यात।
- 4) आकाङ्क्षां निरूपयत।
- 5) भावनां व्याख्यात।

D) एकं समाधत्त

१० × १ = १०

- 1) पृथिवीलक्षणस्य परिष्कारं प्रदर्शयत।
- 2) अनुभवं प्रपञ्चयत।

***

SK-344, न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्यां प्रत्यक्षखण्डः पस्पशाह्निकं च

समयावधि:-होराद्वयम्

सत्रम् ९

पूर्णाङ्कः:-50

A) दश समाधेयाः**१ x १० = १०**

- 1) मङ्गलस्य अदृष्टफलकत्वं कुतो न?
- 2) विघ्नध्वंस एव मङ्गलस्य फलम् इति के कथयन्ति?
- 3) व्यक्तेरभेदेन जातित्वबाधः कुत्र?
- 4) भ्रमणादीनां कुत्र अन्तर्भावः?
- 5) द्रव्यत्वजातिः कीदृशी जातिः?
- 6) विशेषस्य लक्षणं किम्?
- 7) मुक्तावलीरीत्या असमवायिकारणस्य लक्षणं किम्?
- 8) द्रव्यादीनां सप्तानां साधर्म्याणि कानि?
- 9) संसर्गाभावः कतिधा?
- 10) यो वा इमाम्— व्याख्यात।
- 11) शब्दानां प्रतिपदपाठेन शब्दज्ञानं न सम्भवति— इन्द्राबृहस्पत्योः कथां लिखत।
- 12) नित्यपर्यायवाची सिद्धशब्दः— कथम्?

B) यथाभीष्टं पञ्च समाधत्त**३ x ५ = १५**

- 1) विशेषं प्रपञ्चयत।
- 2) आत्मनि के गुणाः?
- 3) उत्पादविनाशशीलः तुरीयोऽभावः कुतो नास्ति?
- 4) रूपं विस्तारयत।
- 5) अन्योन्याभावं प्रपञ्चयत।
- 6) सुदेवो असि— प्रपञ्चयत।
- 7) धर्मनियमं प्रपञ्चयत।

C) यथाभीष्टं द्वे समाधत्त

५ x २ = १०

- 1) मुक्तावलीग्रन्थस्य मङ्गलं व्याख्यात।
- 2) ईश्वरास्तित्वं साधयत।
- 3) द्रव्यत्वजातिं साधयत।

D) यथाभीष्टम् एकं समाधत्त

५ x १ = ५

- 1) व्याकरणेन वेदरक्षा कथम्?
- 2) चत्वारि शृङ्गा इति व्याख्यात।

E) यथाभीष्टम् एकं समाधत्त

१० x १ = १०

- 1) व्याकरणशब्दस्यार्थं निरूपयत।
- 2) सन्निकर्षान् प्रपञ्चयत।

***

SK-344, न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्यां प्रत्यक्षखण्डः, महाभाष्यपस्पशाह्निकं च

कालावधिः - होराद्वयम्

सत्रम् - 5

पूर्णाङ्काः - 50

A) नवसु अष्टौ समाधत्त। (मुक्तावली)

1x8=8

- 1) काले कति गुणाः?
- 2) सामान्यलक्षणं किम्?
- 3) नव्यानां मते मङ्गलस्य फलं किम्?
- 4) आशा इत्यस्य कः अर्थः?
- 5) अन्योन्याभावत्वं किम्?
- 6) वलयीकृतवासुकिः अस्य विग्रहः कः?
- 7) दाहं प्रति कारणं किम्, प्रतिबन्धकं च किम्?
- 8) भ्रमणरेचनादीनां कुत्रान्तर्भावः?
- 9) स्वेदजाः के?

B) त्रिषु द्वयं समाधत्त। (महाभाष्यम्)

1x2=2

- 1) महाभाष्यकर्ता कः?
- 2) सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे इत्यत्र सिद्धपदार्थः कः?
- 3) कः शब्दः?

C) षट्सु चतुरः समाधत्त। (मुक्तावली)

3x4=12

- 1) कारणसामान्यलक्षणं सभेदं वर्णयत।
- 2) कारिकावल्याः मङ्गलं विलिख्य व्याख्यात।
- 3) नानारूपवती मता इत्यस्याशयं प्रतिपादयन्तु।
- 4) गुणलक्षणं प्रतिपाद्य, कति गुणाः, के च ते, इति लिखन्तु।
- 5) घटादीनां कपालादौ.....समवायः प्रकीर्तितः, इति कारिका विलिख्य व्याख्येया।
- 6) सत्तावन्तस्त्रयस्त्वाद्या गुणादिर्निर्गुणक्रियः इति कारिकां व्याख्यात।

- D) द्वयोरेकं समाधत्त। (महाभाष्यम्) 3x1=3
- 1) अथ शब्दानुशासनम् इत्यस्य व्याख्या कार्या।
  - 2) विभक्तिं कुर्वन्ति इति गौणप्रयोजनस्याशयं लिखत।
- E) त्रिषु द्वयं समाधत्त। (मुक्तावली) 5x2=10
- 1) तेजसः लक्षणं प्रतिपादयन्तु।
  - 2) शक्तेः पदार्थत्वं संस्थाप्य खण्डयन्तु।
  - 3) षड्विधस्तु रसस्तत्र गन्धस्तु द्विविधो मतः इत्यस्याशयं लिखन्तु।
- F) द्वयोरेकं समाधत्त। (महाभाष्यम्) 5x1=5
- 1) सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे इत्यत्र सिद्धशब्दार्थं प्रतिपादयत।
  - 2) दशम्यां पुत्रस्य, यदधीतम् इति गौणप्रयोजनयोराशयं वर्णयत।
- G) द्वयोरेकं समाधत्त। (मुक्तावली) 10x1=10
- 1) मङ्गलवादं यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।
  - 2) जातिस्वरूपं प्रतिपाद्य तद्बाधकान् प्रतिपादयत।

***

कालावधि: - होराद्वयम्

सत्रम् - 7

पूर्णाङ्काः - 50

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10=10

- 1) पूर्वपक्षव्याप्तिलक्षणं किम्?
- 2) अनुमितौ ज्ञायमानं लिङ्गं करणमिति केन स्वीक्रियते?
- 3) साधारणस्य लक्षणं किम्?
- 4) आश्रयासिद्धस्य किमुदाहरणमस्ति?
- 5) नवीननये आधुनिकसङ्केतिते शक्तिरस्ति नवेति?
- 6) साध्यसन्देहः कुतो न पक्षता?
- 7) सिषाधयिषामात्रं कुतो न पक्षता?
- 8) नीलघटयोरभेदः इत्यत्र नीलस्य घटस्य च कुत्र लक्षणा?
- 9) ज्ञायमानपदस्य शाब्दबोधे कारणत्वस्वीकारे को दोषः?
- 10) योग्यता का भवति?
- 11) लक्षितलक्षणा का, तदुदाहरणं च किमस्ति?
- 12) किं नाम विवरणम्?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) शाब्दबोधप्रक्रियां प्रतिपादयन्तु।
- 2) एवं कोशादपि शक्तिग्रहः सति बाधके क्वचित्तज्यते, इत्यस्याशयं लिखत।
- 3) तार्किकाः तत्पुरुषसमासे कुत्र लक्षणां स्वीकुर्वन्ति इति प्रतिपादयत।
- 4) आकाङ्क्षास्वरूपं प्रतिपाद्य शाब्दबोधं प्रति तस्या कारणत्वं साधयन्तु।
- 5) अनुमितिप्रक्रियां यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।
- 6) केवलान्वयिनि ज्ञेयत्वादौ साध्ये साध्यवदन्यस्य अप्रसिद्धत्वादव्याप्तिः इति ग्रन्थस्य तात्पर्यं प्रतिपादयन्तु।
- 7) जातावेव शक्तिर्नतु व्यक्तौ, इतिमतं विस्तरेण यथाग्रन्थं प्रतिपादयत।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3 = 15

- 1) हेतुतावच्छेदकसम्बन्धेन हेत्वधिकरणम्बोध्यम् इत्यस्याशयं लिखत।
- 2) योग्यतास्वरूपं यथाग्रन्थं विस्तरेण प्रतिपादयन्तु।
- 3) सभेदम् असिद्धस्य स्वरूपं यथाग्रन्थं प्रतिपादयन्तु।
- 4) विशिष्टसत्तावान् जातेः इत्यत्र दोषवारणाय सिद्धान्तव्याप्तिलक्षणे किं निवेशितम्।
- 5) घटः गुणवान् द्रव्यत्वात् इत्यत्र सिद्धान्तव्याप्तेः अव्याप्तिः कुतो नेति लिखन्तु।

D) द्वयोरेकं समाधत्त।

10x1 = 10

- 1) पक्षतास्वरूपं यथाग्रन्थं विस्तरेण प्रतिपादयन्तु।
- 2) परामर्शस्वरूपं यथाग्रन्थं विस्तरेण प्रतिपादयत।

***

A) द्वादशसु दश समाधत्त।

1x10= 10

- 1) असाधारण्यं नाम किम्?
- 2) क्रियाविशेषणानां कर्मत्वं क्लीबत्वं चेति वाक्ये क्रियापदं किं परम्?
- 3) कथं स्तोकः पाकः, कृदन्तविशेषणत्वात् इति कस्य वचनम्?
- 4) तद्धर्मे आधेयतया तद्धर्मवदन्वयः स्वीक्रियते नवेति?
- 5) अनीलं घटमानय इत्यादौ नञः कुत्र लक्षणा?
- 6) एकत्वं किम्?
- 7) वेदाः प्रमाणम् इत्यत्र विशेषणपदोत्तरविभक्त्या विवक्षितं बहुत्वविरुद्धमेकत्वं कुत्रान्वेति?
- 8) यत्र धातुमात्रस्यैव पाकादौ तात्पर्यं तत्र तद्विशेषणवाचकपदाद् का विभक्तिः भवति?
- 9) सः सः इत्यत्र तत्पदस्य कः अर्थः?
- 10) संयोगविभागादिपदानां नैमित्तिकसंज्ञात्वं केन निराकृतम्?
- 11) तत्पदजन्यतत्प्रकारकतद्विशेष्यकशाब्दबोधं प्रति किं कारणम्?
- 12) एकमात्रवृत्तित्वं नाम किम्?

B) सप्तसु पञ्च समाधत्त।

3x5= 15

- 1) वेदाः प्रमाणम् इत्यत्र कथं विरुद्धवचनकत्वस्य साधुत्वमिति लिखन्तु।
- 2) नीलो घटाः इत्यस्यासाधुत्वम्, शतं ब्राह्मणाः इत्यस्य साधुत्वं च प्रतिपाद्यताम्।
- 3) घटो नीलघटः, दण्डवान् रक्तदण्डवान्, इत्यादाविव घटो घटः इत्यत्र कथं नाभेदान्वयबोधः इति लिखन्तु।
- 4) विशेषणविभक्तेरभेदार्थकत्वे धान्येन धनवान् इतिवत् नीलं घटः इत्यादौ कथं नाऽभेदान्वयबोधः इति लिखन्तु।

- 5) न च विभक्त्यर्थेऽपि भेदे तत्तद्व्यक्तित्वावच्छिन्नप्रतियोगिताकत्वसम्बन्धेन नीलत्वादिना तत्तद्व्यक्तीनामन्वयः, तादृशभेदानामपि तत्तद्व्यक्तिभेदत्वावच्छिन्नप्रतियोगिताकत्वसम्बन्धेन अभावे अन्वयः उपेयते इति मतम् उपस्थाप्य खण्डयन्तु।
- 6) अभेदो यदि भेदत्वावच्छिन्नाभावस्तदाप्रसिद्धिः, यदि च भेदप्रतियोगिताकाभावस्तदा नीलं जलम् इत्यादिवाक्यस्य प्रामाण्यापत्तिः इति ग्रन्थस्य तात्पर्यं लिखन्तु।
- 7) प्रकृत्येकदेशार्थे प्रत्ययार्थान्वयोपगमे को दोषः इति यथाग्रन्थं लिखन्तु।

C) पञ्चसु त्रीन् समाधत्त।

5x3=15

- 1) घटो घटः इत्यत्र अभेदान्वयबोधस्य अपादानप्रकारं लिखन्तु।
- 2) दण्डवान् दण्डवान् इत्यत्र शाब्दबोधवारणाय कथम्भूतं पृथक् कारणत्वं कल्पनीयम् इति प्रतिपादयत।
- 3) भेदोऽभावश्च विशेषणविभक्तेरर्थः स्वीकर्तुं शक्यते नवेति सकारणं प्रतिपादयन्तु।
- 4) तादात्म्यस्वरूपं प्रतिपादयन्तु।
- 5) सम्पन्नो व्रीहिः इत्यादावेकवचनोपस्थितानि नानैकत्वानि प्रत्येकं नानाव्रीहिष्वन्वीयन्ते इत्युक्त्यैव सामञ्जस्ये जातावेकत्वभानोपगमो निरर्थकः इति मतं खण्डयन्तु।

D) द्वयोरेकं समाधत्त

10x1=10

- 1) अभेदः कुत्र संसर्गमर्यादया भासते इति यथाग्रन्थं विस्तरेण लिखन्तु।
- 2) तद्धर्मान्यवृत्तिविषयतासम्बन्धेन ज्ञानं प्रति तद्धर्मभेदत्वेन हेतुता लाघवात् इत्यस्य तात्पर्यं वर्णयन्तु।

***

SK-411, रघुवंशे प्रथमसर्गः

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन पदेन वा पञ्चदश उत्तरत।

1x15= 15

- 1) मनुः कस्य पुत्रः?
- 2) रघुवंशमङ्गलश्लोके कः अलङ्कारः विद्यते ?
- 3) कालिदासः पूर्वसूरिपदेन कान् अवदत् ?
- 4) दिलीपः कुतः परिमेयपुरस्सरः अभवत् ?
- 5) मार्गद्वुमाणां नामानि के अवदन् ?
- 6) किं वृष्टिः भवति ?
- 7) दिलीपस्य वृद्धत्वं कीदृशम् ?
- 8) पूज्यपूजाव्यतिक्रमः किं करोति ?
- 9) दिलीपः कथं विशुद्धात्मा अभवत् ?
- 10) शापः कुतः दिलीपेन न श्रुतः ?
- 11) सततानुगमनेन गौः अभ्यसनेन का इव प्रसादनीया ?
- 12) मनुष्याणां केका केन संवदते स्म ?
- 13) दिलीपः किमर्थं बलिम् अग्रहीत् ?
- 14) मृगाः किमर्थं उटजद्वारं रुरुधुः ?
- 15) रघुकाव्यं सन्तः श्रोतुमर्हन्ति कुतः ?
- 16) त्रयः अग्रयः के ?
- 17) सेकान्ते मुनिकन्याः किमकुर्वन् ?

B) अभीष्टान् पञ्च श्लोकान् पूरयत।

2x5= 10

- 1) प्रजानाम् विनयाधानात्.....।
- 2) दुदोह गां स यज्ञाय.....।
- 3) तस्मै सभ्याः.....।

- 4) तस्यामात्मानुरूपायाम्.....।
- 5) असह्यपीडं भगवन्.....।
- 6) तव मन्त्रकृतो मन्त्रैः.....।
- 7) क्व सूर्यप्रभवः.....।

C) अभीष्टं श्लोकत्रयं व्याख्यात।

5x3=15

- 1) तया हीनं विधातमाम्.....।
- 2) कलत्रवन्तमात्मानम्.....।
- 3) वागर्थाविव सम्पृक्तौ.....।
- 4) द्वेष्योऽपि सम्मतः.....।
- 5) विधेः सायन्तनस्यान्ते.....।

D) एकं विशदयत।

10x1=10

- 1) दिलीपकृतम् आश्रमप्रयाणं वर्णयत।
- 2) रघुवंशस्य प्रथमसर्गस्य कथासारं सङ्गृहीत।

***

SK-413, अभिज्ञानशाकुन्तलम् आदितः चत्वारः अङ्काः

कालावधिः - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) अधः यथाकामं दश प्रश्नान् उत्तरत।

1x10=10

- 1) शकुन्तलायाः विवाहः केन विधिना जातः।
- 2) अद्य पुनः असन्निहिता हृदयेन – का असन्निहिता।
- 3) तवास्मि गीतरागेण..... श्लोकं पूर्यत।
- 4) सा खलु विदितभक्तिं मां महर्षेः कथयिष्यति- सा का?
- 5) आश्रममृगोऽयं न हन्तव्यो, न हन्तव्यः- कस्य उक्तिः?
- 6) अस्ति नः सच्चरितश्रवणलोभादन्यदपि प्रष्टव्यम् - अन्यत् किम्।
- 7) बाहुस्फुरणस्य फलं तपोवने कथं प्राप्तुं शक्यम्?
- 8) शकुन्तलायाः वस्तुतः पिता कः।
- 9) हुङ्कारेणैव धनुषः स हि विघ्नान् व्यपोहति- सः कः।
- 10) चपलोऽयं ब्राह्मणवटुः- ब्राह्मणवटुः कः।
- 11) त्रिशङ्कुरिव अन्तरा तिष्ठ- कस्य उक्तिः।
- 12) तेन हि प्रतिप्रियं ते निवेदयामि- प्रतिप्रियं किम्।

B) यथारुचि अत्र पञ्च समाधत्त।

3x5=15

- 1) शान्तमिदमाश्रमपदम् इत्यादिश्लोकं वर्णयत।
- 2) जाने तपसो वीर्यम् इत्यादिश्लोकतात्पर्यं लिखत।
- 3) शुद्धान्तदुर्लभमिदं वपुः इत्यादिश्लोकतात्पर्यं व्याख्यात।
- 4) वैखानसं किमनया व्रतमाप्रदानात् इत्यादिश्लोकतात्पर्यं लिखत।
- 5) अनियन्त्रणानुयोगस्तपस्विजनो नाम – वर्णयत।
- 6) क्व वयं क्व परोक्षमन्मथो इत्यादिश्लोकतात्पर्यं लिखत।
- 7) चेष्टाप्रतिरूपिका कामिजनमनोवृत्तिः – वर्णयत।

C) निम्नलिखितेषु यथाच्छन्दं त्रयः समाधेयाः।

5x3=15

- 1) शकुन्तला परिश्रान्ता इति राज्ञा कथं वर्णितम्।

- 2) असाधुदर्शी खलु तत्र भवान् काश्यपः- विचारय।
- 3) यास्यत्यद्य शकुन्तलेति हृदयम् इत्यादिश्लोकं व्याख्यात।
- 4) शकुन्तलायाः अलङ्कारजातं कथं प्राप्तम्।
- 5) कथं दृष्टदोषापि मृगया स्वामिनि केवलं गुणायैव संवृता।

D) अधःप्रदत्तेषु अनुप्रियमेकम् अनुबध्नीत।

10x1=10

- 1) कण्वशिष्यकृतप्रभातवर्णनम्।
- 2) शकुन्तलायाः सौन्दर्यं राज्ञा यथा वर्णितं तथैव स्वभाषया वर्णयत।

***

SK-441, साहित्यदर्पणे रसप्रकरणान्तम् , वृत्तरत्नाकरे चितानि **20** छन्दांसि च

कालावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) एकेन वाक्येन पदेन वा दश उत्तरत।

1x10=10

- 1) काकुलक्षणं किम्।
- 2) अमी इन्द्रा इत्यत्र केन सम्बन्धेन लक्षणा।
- 3) लक्षणायां प्रयोजनभूतार्थः कया वृत्त्या प्रतीयते।
- 4) सत्त्वं नाम किम्।
- 5) युक्तपरो वर्णो नाम कः।
- 6) क्रमसंज्ञको वर्णः कः।
- 7) सर्वत्राप्यद्भूतो रसः, कस्य मतम्।
- 8) रसः कुतो न प्रत्यक्षः।
- 9) विधेयाविमर्शदोषस्य लक्षणं किम्।
- 10) काव्यात् कामप्राप्तिः कथम्।
- 11) रसानुभवे अश्रुपातादयः कुतो भवन्ति।
- 12) सङ्केतः कुत्र कुत्र गृह्यते।

B) अभीष्टान् पञ्च समासेन विवृणुत।

3x5=15

- 1) रसास्वादे वासनाद्वयस्य हेतुत्वम् उपपादयत।
- 2) साध्यवसानां लक्षणां सलक्षणोदाहरणं निरूपयत।
- 3) व्यञ्जनालक्षणं सोदाहरणं प्रतिपादयत।
- 4) वंशस्थवृत्तं सलक्षणोदाहरणं निरूपयत।
- 5) निःशेषच्युतचन्दनमित्यादौ व्यङ्ग्यार्थं प्रकाशयत।
- 6) रथोद्धतां सलक्षणं सोदाहरणं दर्शयत।
- 7) काकुवैशिष्ट्यात् व्यङ्ग्यार्थं सोदाहरणं निरूपयत।

C) अभीष्टान् त्रीन् विशदयत।

5x3=15

- 1) कर्मणि कुशलः इत्यत्र मम्मटमतं प्रस्तूय निराकुरुत।

- 2) करुणादिषु आनन्दमयत्वम् उपपादयत।
- 3) समवृत्तलक्षणं निरूप्य मालिनीवृत्तं सलक्षणोदाहरणं दर्शयत।
- 4) अर्धसमवृत्तं प्रतिपाद्य पुष्पिताग्रावृत्तं सलक्षणोदाहरणं दर्शयत।
- 5) वाक्यलक्षणं महावाक्यलक्षणं च विशदयत।

D) एकं प्रपञ्चयत।

10x1=10

- 1) मम्मटकाव्यलक्षणस्य निरासं कुरुत।
- 2) शार्दूलविक्रीडितं स्रग्धरां च सलक्षणोदाहरणं प्रतिपादयत।

***

SK-521, संस्कृतभाषाप्रवेशः

समयावधि: - होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः - 50

A) वलयस्थं निर्देशमनुसृत्य वाक्यानि योजयत।

1x10=10

- 1) विद्वांसः शास्त्राणि पाठयन्ति। ते कीर्तिम् अर्जयन्ति। (कर्तरि शतृ)
- 2) ताः बालिकाः आपणे वस्तूनि क्रीणन्ति। ताः उच्चैः भाषन्ते। (कर्तरि शतृ)
- 3) बुद्धिमती परिचारिका स्वामिनं सेवते। सा गीतं गायति। (कर्तरि शानच्)
- 4) अहम् अग्निम् ईडे। मयि अग्निदेवता प्रसन्ना भवति। (कर्तरि शानच्)
- 5) पिता देवतां वन्दते। स मन्त्रं जपति। (कर्तरि शानच्)
- 6) त्वया चत्वारः वेदाः पठ्यन्ते। ते वेदाः व्यासेन विभक्ताः। (कर्मणि शानच्)
- 7) मम सुहृदः देहलीनगरं द्रष्टुं गच्छन्ति। मध्येमार्गं ते वाराणस्यां दिनद्वयं वसन्ति। (कर्तरि शतृ)
- 8) विंशतिः शिष्याः शास्त्राणि पठन्ति। तैः गुरुकुले वासः क्रियते। (कर्मणि शानच्)
- 9) त्रिंशत् स्त्रियः अत्र संस्थायां कार्यं कुर्वन्ति। ताभिः अद्य नागतम्। (कर्मणि शानच्)
- 10) शोभनाः छात्राः विनयं रक्षन्ति। तेभ्यः गुरवः सर्वा विद्याम् प्रयच्छन्ति। (कर्तरि शतृ)
- 11) मम ज्येष्ठो महाभारतम् अधीते। ततः मां कथाः श्रावयति। (क्त्वा/ल्यप्)
- 12) वणिक् रत्नस्य मूल्यं वदति। ततः तत् क्रीणाति। (क्त्वा/ल्यप्)

B) वलयस्थं निर्देशमनुसृत्य वाक्यानि परिवर्तयत।

1x10=10

- 1) स्वामी विवेकानन्दः यदा षिकागोनगरे भाषितवान् तदा भारतं गर्वान्वितं जातम्। (भावसप्तमी)
- 2) इमाः देव्यः यदा हसन्ति तदा चन्द्रोदयः इव दृश्यते। (भावसप्तमी)
- 3) ताः बालिकाः यदा पठन् कुर्वन्ति तदा ते बालकाः खेलन्ति। (भावसप्तमी)
- 4) कानिचन दिनानि स विजने उषितवान्। (कृद्योगषष्ठी)
- 5) स छात्रः अत्र शङ्कराचार्याणाम् भाष्याणि अधीते। (कृद्योगषष्ठी)
- 6) बालकः आपणे मधुरं दधि भुङ्क्ते। (कृद्योगषष्ठी)
- 7) मातामही तस्मै पन्थानं दर्शयति। (कृद्योगषष्ठी)

- 8) ममानुजा अद्य विद्यालयं न गमिष्यति। (वाच्यपरिवर्तनम्)
- 9) स्वामी विवेकानन्दः षिकागोनगरे भाषितवान्। (वाच्यपरिवर्तनम्)
- 10) भगवती शारदा मह्यं विद्यां प्रदास्यति। (वाच्यपरिवर्तनम्)
- 11) विद्यार्थी अध्यापिकायै पुष्पम् अददात्। (निष्ठाप्रत्ययः)
- 12) देवीम् भक्तः सन्ध्यासु अप्रार्थयत्। (निष्ठाप्रत्ययः)

C) वलयस्थं निर्देशमनुसृत्य पञ्च उत्तरयत।

1x5=5

- 1) कीलोत्पाटिवानरकथातः अयमंशः पूर्यताम् – “कस्मिंश्चिन्नगराभ्याशे केनापि... परिभ्रमदागतम्।”
- 2) काकीकृष्णसर्पकथायाः अयमंशः प्रपूर्यताम् – “वायस आह, भद्र तत्कथय कथं स... तद्ग्रहणेन वध्यते।”
- 3) मूर्खकच्छपकथायाः अयम् भागः प्रपूरणीयः – “तदानीयतां काचिद्... मौनव्रतेन स्थातव्यम्।”
- 4) আমাদের শহরের চল্লিশতম রাস্তায় একানব্বইতম বাড়িতে সে বাস করে।
(वाक्यं संस्कृतेन अनूद्य लिखत)
- 5) আমাদের বিদ্যালয়ে এই বছর আসা বালিকাদের মধ্যে সুশান্তের বোন হল পয়তাল্লিশতম ছাত্রী। (वाक्यं संस्कृतेन अनूद्य लिखत)
- 6) २९८७८४, २००६५ (द्वे अपि संख्ये वाक्येन लिखत)
- 7) ४९०८६, ९०९०४५ (द्वे अपि संख्ये वाक्येन लिखत)
- 8) ६२३०९०, ३४०३२ (द्वे अपि संख्ये वाक्येन लिखत)

D) यथाकामं अष्टौ प्रश्नाः समाधेयाः।

1x8=8

- 1) I have no fear from death.(अनूद्यताम्)
- 2) धर्म छाड़ा सुख হয় না। (अनूद्यताम्)
- 3) राम उ लक्ष्मण माके प्रणाम करे बने गिऐछि।(क्तवतुप्रत्ययस्य प्रयोगः करणीयः)
- 4) चर्चा प्रवर्तते। तस्याम् तव प्रवेशो मास्तु।(शानजन्तप्रयोगं कुरुत)
- 5) श्रद्धालुः विद्यार्थी क्लिष्टमपि पाठम् अवगच्छति।(प्रयोगपरिवर्तनं कुरुत)।

- 6) विपदे बन्धुके परित्यागं करं ना। (अनूद्यताम्)
 7) ब्रह्मिणो एहं भारं बहन् करते सक्कमं नय। (तुमुन्)
 8) यदा अहं गृहं प्राप्तवान् तदा अन्धकारः जातः। (भावसप्तमीप्रयोगः करणीयः)
 9) वाहनं शब्दं करोति। वेगेन गच्छति। (शत्रन्तप्रयोगं कुरुत)
 10) तेन तत्र गतम्। (कर्तरि वाक्यं लेख्यम्)

E) सन्धिविच्छेदं कुरुत। 0.5x5=2.5

अत्युत्तमम्, क उपायः, दृष्ट्वैव, कृष्णस्तिष्ठति, मनोवाञ्छा, शिशोराशा, नन्वत्र, तावपि।

F) सन्धिं कुरुत। 0.5x5=2.5

नदी+उदकम्, उपरि+उपरि, एतस्य+एतत्, सर्वे+एव, न+इच्छन्ति, न+एव,
 प्रवृत्तौ+औदासिन्यम्।

G) अधस्तेषु यथेच्छं त्रीन् श्लोकान् प्रपूर्य लिखत। 2x3=6

- 1) संहितैकपदे नित्या.....।
- 2) अहो आहो उताहो च.....।
- 3) यल्लिङ्गं यद्वचनं.....।
- 4) धातुसूत्रगणोनादि.....।
- 5) कृत्तद्धितसनाद्यन्त.....।

H) यथाभिरुचि द्वयोरेकस्मिन् विषये लघुः प्रबन्धः लेख्यः। 6x1=6

- 1) संस्कृतदिवसः।
- 2) नदी।

***

SK- 521, संस्कृतभाषाप्रवेशः

कालावधिः- होराद्वयम्

पूर्णाङ्काः- 50

A) यथेच्छं दशप्रश्नानाम् उत्तरं लिखत।

1x10= 10

- 1) यदा मार्गे अहं भाषमाणः आसम् तदा सः मह्यं दत्तवान्। (सरलवाक्येन लिखत)
- 2) अस्माभिः महान् देवः सरस्वत्याः तटे सायं मन्दिरे अवन्द्यत। (प्रयोगपरिवर्तनं कुरुत)
- 3) यदा बालकः मातरं वन्दते तदा तं भगिनी पश्यति। (शानच्प्रत्यययोगेन सरलवाक्येन लिखत)
- 4) पुरा महर्षिणा पाणिनिना कदा व्याकरणस्य चत्वारो ग्रन्थाः प्रणीताः। (प्रयोगं परिवर्तयत।)
- 5) केनचन शिशुना कानिचन एकादश फलानि भक्षितानि। (प्रयोगं परिवर्तयत)
- 6) रामः तदा तत्र तथा अवन्दत यथा लक्ष्मणः अधुना अत्र वन्दते। (सरलवाक्येन लिखत)
- 7) यदा रामः मार्गे गच्छन् आसीत् तदा अहं रामस्य हस्तात् ग्रन्थं स्वीकृतवान्। (सरलवाक्येन लिखत)
- 8) ग्रामस्थः कृषकः स्कन्धेन बलात् एकाम् अजां ग्रामं हरति। (कर्मणि परिवर्तयत)
- 9) चत्वारः व्याघ्राः पिपासार्दिताः जलपानार्थं तडागम् अगच्छन्। (शतृप्रत्ययप्रयोगं कुरुत)
- 10) जनाः देवं प्रणमन्ति। पश्चात् तं ध्यायन्ति च। (ल्यप्प्रत्ययेन लिखत)
- 11) तेन काचित् बाला दृश्यमाना अस्ति। ताम् अहमपि पश्यामि। (एकं वाक्येन लिखत)
- 12) यदा सीता गच्छन्ती आसीत् तदा रामः तां दृष्टवान्। (सरलवाक्येन लिखत)

B) भावसप्तमीं प्रयुज्य पञ्च वाक्यानि परिवर्तयत।

1x5= 5

- 1) यदा शीतलः मरुत् वाति तदा क्लान्तिः क्षयं याति।
- 2) यदा रवीन्द्रसङ्गीतं श्रूयते तदा मनः शान्तं भवति।
- 3) यदा जनाः देवीं दुर्गां पूजयन्ति तदा सर्वे भक्ताः पूजां पश्यन्ति।
- 4) यदा पुस्तकानि दीयन्ते तदा ते तत्र उपतिष्ठन्ति।
- 5) यदा राजसभायां राज्ञा वचः उच्यते तदा प्रजाभिः तूष्णीं स्थीयते।

6) यदा हरिणा वेदं पठ्यते तदा बलरामः हलं चालयति।

7) यदा मङ्गलवासरे विश्वविद्यालये कृष्णफलके मया काव्यं विरचितं तदा हरिणा काव्यं पठितम्।

C) षण्णां सन्धिविच्छेदं कुरुत।

0.5x6= 3

1) सोऽब्रवीत्

5) जाग्रन्नागरिकः

2) उत्थातुम्

6) अज्वर्णः

3) महद्वास्यम्

7) भगवच्छक्तिः

4) जगल्लयः

8) अमुष्याः + इच्छा

D) षण्णां सन्धिं कुरुत।

0.5x6= 3

1) अक्ष+ऊहिनी

5) महा+ऊर्मिः

2) तव+लृकारः

6) नास्ति+असाध्यम्

3) उप+ऋच्छति

7) बालौ+ओजस्विनौ

4) नौ+यम्

8) नदी + अत्र

E) यथेच्छं पञ्चानां प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत।

1x5= 5

1) रमा रुचिर्नदी..... इत्यादिश्लोकं पूरयत।

2) लोट्लकारः कस्मिन्नर्थे भवति?

3) भ्वादिगणे किं विकरणं भवति?

4) रामः रावणं हतवान् इत्यत्र उक्तं किम्?

5) कदा एकविंशतिशब्दस्य त्रिषु वचनेषु व्यवहारः भवति?

6) कर्ता कर्म करणम्..... इत्यादिश्लोकं पूरयत।

7) यल्लिङ्गं विशेष्यस्य..... इत्यादिश्लोकं पूरयत।

F) यथेच्छं पञ्चानां शब्दानां रूपाणि लिखत।

1x5= 5

1) गो-शब्दस्य तृतीया।

5) जगत्-शब्दस्य सप्तमी।

2) मातृशब्दस्य पञ्चमी।

6) मति-शब्दस्य सम्बोधनम्।

3) वार्-शब्दस्य पञ्चमी।

7) राजन्-शब्दस्य चतुर्थी।

4) अस्मद्-शब्दस्य चतुर्थी।

8) श्रेयस्-शब्दस्य पुंसि पञ्चमी।

G) यथेच्छं पञ्चानां धातूनां रूपाणि लिखत।

1x5= 5

1) पद्-धातोः लिटि उत्तमपुरुषः।	5) कृ-धातोः लृटि प्रथमपुरुषः।
2) दीव्-धातोः लुटि मध्यमपुरुषः।	6) रुध्-धातोः लोटि उत्तमपुरुषः।
3) रुध्-धातोः लङि प्रथमपुरुषः।	7) दा-धातोः लङि मध्यमपुरुषः।
4) लिख्-धातोः लिटि मध्यमपुरुषः।	8) पच्-धातोः लोटि मध्यमपुरुषः।

H) यथेच्छं षण्णां प्रश्नानाम् उत्तरं लिखत।

1x6= 6

- 1) Sins are destroyed of one who does work for Yajna. (संस्कृतेन अनुवाद्यः)
- 2) Bring the book from the boy who is studying a book. (संस्कृतेन अनुवाद्यः)
- 3) ह्यः फलेन वातेन रात्रौ वृक्षाद् भूमौ पतितम् इत्यस्मिन् वाक्ये कर्ता कः? स उक्तः
अनुक्तो वा?
- 4) कृषकः स्कन्धेन ग्रामम् अजां नयति। (कर्मणि परिवर्तयत।)
- 5) दुह्याचम् इत्यादीनां धातूनां योगे कुत्र का विभक्तिः भवति?
- 6) यदा देव्या जलं पीयते, तदा रामेण स्तोत्रं गीयते। (कर्तरि परिवर्तयत।)
- 7) केचन बटवः ज्ञानस्य अर्जनाय ग्रन्थान् पठन्ति। (समुचिते स्थाने तुमुन्प्रत्ययप्रयोगं कुरुत।)
- 8) पाणिनिः महेश्वरात् चतुर्दश सूत्राणि अधिगच्छति। तत्पश्चात् शब्दानुशासनं प्रणयति।
(ल्यप्प्रत्ययप्रयोगेन वाक्यद्वयस्य योगं कुरुत।)

I) दशवाक्येन एकः प्रबन्धः लेखनीयः।

5x1= 5

- 1) संस्कृतम्, 2) मम प्रियकार्याणि

J) शब्देन संख्या लिख्यताम्।

0.5x6= 3

1) १४८	5) ४४
2) २०३	6) ८६
3) १५९	7) ५५
4) १८९	

EN-611, English

Time: 2 hours

Marks: 50

A) Read the passage and answer the following questions 2x5=10

That morning I had studying to do, five pages of intensive reading to learn by heart before the class in the afternoon, but I smile sweetly when they ask me to take the Foreigner to the Acupuncture Clinic. The leaders have decided that I should be the Foreigner's Minder, and the Foreigner wants to see some acupuncture, so I have to take him. I don't understand why he wants to go, he's not even ill. But I don't question it.

The hospital is on the far side of the university campus, on the lower slopes of Yue Lu mountain, and as we walk along the path between the blocks of flats everyone stares at us: why is a pretty young student like me walking next to this tall, big nosed, pink faced Foreigner? One peasant woman drops her basket, and vegetables roll all over the road in front of us.

'What are those long green things?' he asks, watching her as she scrambles to pick them up. Has he never seen bamboo shoots before?

'Why do you want to see acupuncture?' I wasn't planning to ask, it just came out of my mouth, in English.

'China is famous for it. I thought it might be fun to see.' Fun?

'It's for when you're ill, in pain,' I say. 'Not for show.' How could something so old fashioned and ordinary be special for him?

The hospital smells of herbal medicines, a sharp green smell that reminds me of childhood illnesses and my mother's cool hand on my hot forehead.

'God awful smell,' he says.

In the clinic a nurse is treating the neck of an old woman suffering from rheumatism. Under her short, roughly-cut hair, they stick out like knitting needles from a half finished sock. As the nurse manipulates them, pushing them further in, the old woman sighs with the familiar pain.

I try to make things easier by saying, 'They don't have acupuncture in England.' The nurse mutters, 'Big nosed barbarians!' She pushes in the needles more forcibly, twisting them like those poles with spinning plates at the circus. There is a groan behind me and the Foreigner, green as the young bamboos, falls back onto the wooden floor boards, just missing the corner of a large metal cupboard. What if I'd injured

him on my first morning as Official Minder? As I wait for his eyes to open, the nurse carries on angrily pulling out and replacing the needles in the brown, worn flesh.

- 1) What work did the Narrator have in the morning?
  - 2) What have the leaders decided?
  - 3) Why everyone stared at the Narrator and her companion?
  - 4) What were those long green things?
  - 5) Briefly describe the acupuncture scene in the clinic?
- B) Write a letter to your father about a theatre performance on Gandhi in the University.** (Why Gandhi? His life and work. How is he relevant now? Your opinion about Gandhi. The performance and the rehearsal. Final show.) **10x1=10**
- C) Make sentences using any five words.** **1x5=5**
- 1) trail 2) scream 3) embark 4) contrive 5) forbid 6) rebel
  - 7)merciless
- D) Fill in the blanks with proper prepositions.** **1x5=5**
- 1) He looked _____ his watch everywhere.
  - 2) Everyone laughed _____ him.
  - 3) The work is _____ his capacity.
  - 4) Put this picture _____ the wall.
  - 5) I differ _____ you on this question.
- E) Answer Question number 1 and any three other questions.** **5x4=20**
- 1) Answer all the Questions briefly. (1+1+1+2)
    - a) How can a battle be "Lost and won"?
    - b) What is the real battle in this play?
    - c) Why is Macdonwald a worthy rebel?
    - d) What similes or metaphors does the Sergeant use to decribe Macbeth and Banquo?.
  - 2) Write a small note on the character of Mini. (*Kabuliwallah*)
  - 3) Describe the poets journey through the woods on a snowy evening. (*Stopping by Woods on a Snowy Evening*).
  - 4) What happened at the Indian camp? What was Nick's realization at the end?
  - 5) Briefly summarize the poem *Tiger*?

EN-613, English

Time: 2 hours

Marks: 50

A) Read the passage and answer the following questions 2x5=10

"Like teacher, like disciple. Even if a sannyasi renounces 'woman and gold' mentally, but lives with them outwardly, he cannot be a teacher of men. People will say that he enjoys 'molasses' secretly.

"Once Mahendra Kaviraj of Sinthi gave five rupees to Ramlal. I didn't know about it. When Ramlal told me about the money, I asked him, 'For whom was the money given?' He said it was for me. At first I thought that I should use it to pay what I owed for my milk, But will you believe me? I had slept only a little while when I suddenly woke up writhing with pain, as if a cat were scratching my chest. I went to Ramlal and asked him again, 'Was the money given for your aunt?' 'No', Ramlal answered. Thereupon I said to him, 'Go at once and return the money.' Ramlal gave it back the next day.

"Do you know how it looks for a sannyasi to accept money or to be attached to an object of temptation? It is as if a brahmin widow who had practised continence and lived on simple boiled rice and vegetables and milk for many years, were suddenly to accept an untouchable as her paramour. (All look stunned.)

"There was a low-caste woman named Bhagi Teli in our part of the country. She had many disciples and devotees. Finding that she, a sudra, was being saluted by people, the landlord became jealous and engaged a wicked man to tempt her. He succeeded in corrupting her and all her spiritual practice came to nothing. A fallen sannyasi is like that.

"You are leading householders' lives. It is necessary for you to live in the company of holy men. First of all, the company of holy men; then sraddha, faith in God.

"How can people have reverence and faith in God if the holy men do not sing His name and glories? People respect a man if they know that in his family there have been royal ministers for three generations.

(To M.) "Even if one has attained Knowledge, one must still constantly practise God-Consciousness. Nangta used to say: 'What is the use of polishing the outside of a metal pot one day only? If you don't polish it regularly it will get tarnished again.' I shall have to go to your

house some time. If I know your house I can meet other devotees there. Please go to see Ishan some time.

- 1) Who cannot be a teacher of men and why?
  - 2) Briefly describe the five rupee episode.
  - 3) What was the example of a fallen sannyasi given by the Master?
  - 4) What happened to Bhagi Teli?
  - 5) What are the necessary things for a householder?
- B) **Write an essay on the topic, "My Hero".** (Mention the name and describe him. What kind of a person is he? Is he dead or alive? What does he do? What are his achievements? Why do you choose him as your hero? How did he inspire you?) **10x1=10**
- C) **Make sentences using any five words.** **1x5=5**
1) hustle	4) submerge	7) arrive
2) intricate	5) shudder	
3) absurd	6) imminent	
- D) **Rewrite the following sentences as instructed.** **1x5=5**
- 1) Who did this? (to Passive Voice)
  - 2) The wall is being built by the mason. (to Active Voice)
  - 3) He will finish the work in a fortnight. (to Passive Voice).
  - 4) He said, "Will you listen to such a man?" (to Indirect Speech)
  - 5) Rama ordered Arjun to go away. (to Direct Speech)
- E) **Answer Question number 1 and any three other questions.** **5x4=20**
- 1) Marcellus: Peace, break thee off; look, where it comes again!
Bernardo: In the same figure, like the king that's dead.
    - a) Where are the speakers conversing? (1)
    - b) Who is the King? (1)
    - c) There is another person there with them. Who is he? (1)
    - d) Describe the appearance of the dead king. (2)
  - 2) Summarize the poem *Mad Girl's Love Song*.
  - 3) Do you think that Jimmy Wells was a good friend? Explain your answer with reference to the context.
  - 4) Briefly explain what Swami Vivekananda shared with the audience in Chicago.
  - 5) What is the poet's message for his lover in the poem *If You Forget Me*?

EN-615, English (General)

Time: 2 hours

Marks: 50

- A) Answer any one of following: 1x8=8**
- 1) 'I never break my journey at Deoli...'
Who is the speaker? Why didn't the speaker break his journey at Deoli? What fascinated the speaker at Deoli?
  - 2) Describe the character of Salvatore.
- B) Answer any one of the following: 1x8=8**
- 1) "... he never said a hard word of the girl..."
Who is the girl referred to here?
What light does the line throw on Salvatore's Character?
  - 2) Why was the narrator's grandmother not pleased with him?
Why did the narrator pack in haste and leave for Dehra earlier than usual?
- C) Answer any one of the following: 1x8=8**
- 1) Narrate in your own words the fifth and last stages of human life.
  - 2) What did the poet and others observe and note on the way of journey? When did a section of pilgrims claim liberty?
- D) Answer any one of the following: 1x8=8**
- 1) Name the play from which the poem 'Seven ages of man' is extracted? Who is Jaques? Where had he been with the banished Duke?
  - 2) How did the pilgrims reach their destination? What did they feel reaching there?
- E) Answer the following questions: 4x1=4**
- 1) What was the popular name of Raju's father's shop?
  - 2) What did Velan bring for Raju?
  - 3) Why did Raju's father ignore food and sleep?
  - 4) Why did Raju's father admit him to Pyol school?
- F) Answer any one of the following: 8**
- 1) Write a letter to your friend congratulating him on his success in NET?
  - 2) Write an application for the post of a teacher in Baranagar R.K. Mission school. Attach a copy of your C.V.

G) **Fill in the blanks with suitable one word substitution. $4 \times 1/2 = 2$**

- 1) A collection of poems: _____.
- 2) One who uses his power oppressively: _____.
- 3) Continuing for ever: _____.
- 4) Right to vote: _____.

H) **Rewrite the sentences following instruction: $4 \times 1 = 4$**

- 1) The calf is taken to the alter/altar of the god. (use the correct alternative)
- 2) I went to the forest. I saw an old Castle. The castle was built in the sixteenth century. (Join into a complex sentence)
- 3) He is leaving kolkata for good. (For good means immediately/ Permanently)
- 4) 'Will he go to see a film' asked my friend. (Change into indirect speech).

***

CA-621, Computer Applications (Theory)

Time : 2 hours

Marks - 50

- A) **Choose the most appropriate answer** **1x5=5**
- 1) The surface of a disk is divided in to a number of invisible concentric circles called _____?
    - a) sectors
    - b) tracks
    - c) shaft
    - d) assembly
  - 2) A pictorial representation of an algorithm is called ____
    - a) terminal
    - b) flowchart
    - c) program
    - d) pseudocode
  - 3) ROM means
    - a) Read Once Memory
    - b) Random Only Memory
    - c) Recursive Once Memory
    - d) Read Only Memory
  - 4) _____ accepts (or reads) instructions and data from the outside world
    - a) Input Unit
    - b) CPU.
    - c) Memory.
    - d) Output Unit
  - 5) In octal number system the base is ____?
    - a) 4
    - b) 16
    - c) 12
    - d) 8

- B) **Match the columns:** **1x5=5**

Column X

Column Y

1) Assembly language program	A) CPU
2) ASCII-8	B) Land & Pit
3) Fourth Gen. computer	C) 256 characters
4) Optical Disk surface	D) Creation of microprocessor
5) CU + ALU	E) mnemonics

- F) **Answer any two questions** **10x2=20**
- 1) Convert $(3415)_8$ to $(\quad)_{16}$. [10 marks]
  - 2) Describe registers. Name 5 common registers and describe their functions. Also draw the processor and memory architecture of a computer system. [10 marks]
  - 3) Draw a **flowchart** for the following problem:

There are 50 students in a class. They gave exam on 4 subjects. Each of the subjects has total marks of 100. Print the average score of each of the students and also the number of students having an average of more than 60 in the exams. [10 marks]

- G) **Answer any four questions** **5x4=20**

- 1) Multiply binary numbers $(110110)_2$ and $(1101)_2$. [5 marks]
- 2) Using diagram, explain the data storage organization on a magnetic disk. [5 marks]
- 3) Do the following binary subtraction : $(1011000)_2 - (101011)_2$ [5 marks]
- 4) State the main function of the i) Input Unit ii) Output Unit iii) Storage Unit iv) Control Unit v) Arithmetic Logic Unit - of a computer system. [5 marks]
- 5) State the major differences between optical and magnetic disks. [5 marks]

***

CA-621, Computer Applications (Practical)

Time : 2 hours

Marks - 50

Create a directory named endsem-2018 (using terminal) and perform the following tasks in separate files:

1. **Write the following English text in book format. Create a table of contents after the title. Note there are two chapters in the following text. Start each chapter on a new page. 15**

Karma Yoga

Swami Vivekananda

Karma in its effect on character

As is Karma, so is the manifestation of the will. The men of mighty will the world has produced have all been tremendous workers – gigantic souls, with wills powerful enough to overturn worlds, will they got by persistent work, through ages, and ages.

You must remember that all work is simply to bring out the power of the mind which is already there, to wake up the soul. The power is inside every man, so is knowing; the different works are like blows to bring them out, to cause these giants to wake up.

Work for work's sake. There are some who are really the salt of the earth in every country and who work for work's sake, who do not care for name, or fame, or even to go to heaven. They work just because good will come out of it.

Unselfishness is more paying, only people have not the patience to practice it. It is more paying from the point of view of health also. Love, truth and unselfishness are not merely moral figures of speech, but they form our highest ideal, because in them lies such a manifestation of power.

The ideal man is he who, in the midst of the greatest silence and solitude, finds intensest activity, and in the midst of intensest activity finds the silence and solitude of desert. He has learnt the secret of restraint, he has controlled himself.

Freedom

Everything that we know, or can possibly know, must be subject to causation, and that which obeys the law of causation cannot be free. It is acted upon by other agents, and becomes a cause in its turn. But that which has become converted into the will, which was not the will

before, but which when it fell into this mould of space, time and causation, become converted into the human will, is free; and when this will gets out of this mould of space, time and causation, it will be free again.

Do not say “my house,” do not say “my body”. The whole difficulty is there. The body is neither yours, nor mine, nor anybody’s. These bodies are coming and going by the laws of nature, but we are free, standing as witness. This body is no more free than a picture or a wall. Why should we be attached so much to the body?

So Karma-Yoga says, first destroy the tendency to project this tentacles of selfishness, and when you have the power of checking it, hold it in and do not allow the mind to get into the ways of selfishness. Then you may go out into the world and work as much as you can.

Karma-Yoga teaches us that the ordinary idea of duty is on the lower plane; nevertheless, all of us have to do our duty. Yet we may see that this peculiar sense of duty is very often a great cause of misery. Duty becomes a disease with us; it drags us ever forward. It catches hold of us and makes our whole life miserable. It is the bane of human life.

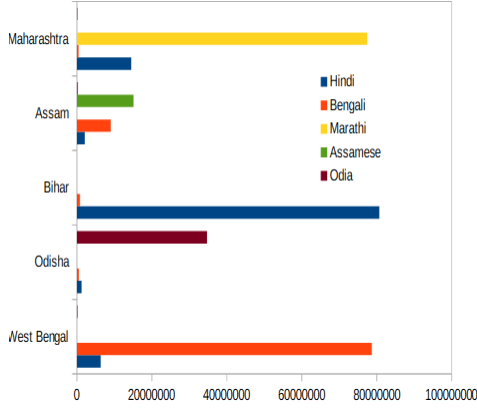
2. Please do the following task in LibreCalc: 10 marks

The table below shows the number of people having different mother languages in five states of India. Assume that all languages spoken in the five states are covered in the table.

- a) Construct a corresponding table in LibreCalc. Calculate the percentage of people speaking Hindi as mother language in each of the states.
- b) Also create a chart (as below) showing the number of people speaking different languages in the five states.

	Hindi	Bengali	Marathi	Assamese	Odia
West Bengal	6356059	78698852	14815	7342	162142
Odisha	1239037	504570	8617	1123	34712170
Bihar	80698466	810771	1975	2087	3188
Assam	2101435	9024324	11641	15095797	218552
Maharashtra	14481513	442090	77461172	12842	139241

3. Using LibreImpress create a presentation on Kolkata – the city of joy. The presentation can contain some images and some minor text. The presentation could contain slides on the following sub-topics:

- History & Geography
- Famous landmarks (Victoria Memorial, Howrah Bridge, etc)
- Culture (Food, festivals—Durga puja, etc.)
- Transport (Tram, Metro, etc.)

The presentation should not contain more than 7 slides. 15 marks

Write the following text in Sanskrit in a separate file: 10 marks

आदावन्ते च यन्नास्ति वर्तमानेऽपि तत्तथा ॥
 वितथैः सदृशाः सन्तोऽवितथा इव लक्षिताः ॥
 सप्रयोजनता तेषां स्वप्ने विप्रतिपद्यते ।
 तस्मादाद्यन्तवत्त्वेन मिथ्यैव खलु ते स्मृताः ॥
 अपूर्वं स्थानिधर्मो हि यथा स्वर्गनिवासिनाम् ।
 तान्यं प्रेक्षते गत्वा यथैवेह सुशिक्षितः ॥
 एतैरेषोऽपृथग्भावैः पृथगेवेति लक्षितः ।
 एवं यो वेद तत्त्वेन कल्पयेत्सोऽविशङ्कितः ॥
 न निरोधो न चोत्पत्तिर्न बद्धो न च साधकः ।
 न मुमुक्षुर्न वै मुक्त इत्येषा परमार्थता ॥
 यथैकस्मिन्घटाकाशे रजोधूमादिभिर्युते ।
 न सर्वे सम्प्रयुज्यन्ते तद्ब्रज्जीवाः सुखादिभिः ॥
 जीवात्मनोः पृथक्त्वं यत्प्रागुत्पत्तेः प्रकीर्तितम् ।
 भविष्यद्भूत्या गौणं तन्मुख्यत्वं हि न युज्यते ॥

CA-621, Computer Applications (Theory)

Time: 2 hrs.

Full Marks: 50

A) Choose the most appropriate answer: 1x5=5

- 1) ASCII code is a
  - a) 5-bit code
  - b) 7-bit code
  - c) 8-bit code
  - d) 10-bit code
- 2) Example of output device is _____.
  - a) Printer
  - b) Monitor
  - c) Projector
  - d) all of these
- 3) In the Octal system, hexadecimal number 82 is written as _____.
  - a) 202
  - b) 220
  - c) 022
  - d) None of these
- 4) Software designed for a specific purpose is called _____.
  - a) System Software
  - b) Compiler
  - c) Application Software
  - d) Specific Software
- 5) Computer storage capacity is measured in _____.
  - a) Kilobytes
  - b) Megabytes
  - c) Gigabytes
  - d) all of these

B) Match the columns: 1x5=5

Column X	Column Y
1) Monitor	Registers
2) RAM	CRT
3) CPU	Encoding
4) MICR	Volatile
5) Unicode	Input

C) State whether the following statements are true or false: 1x6=6

- 1) The control unit is a component of CPU that directs the operation of the processor.
- 2) An instruction set is a group of commands for a CPU in machine language.
- 3) Secondary storage is contained in the CPU.
- 4) An assembly language is a HIGH-level programming language for microprocessors.
- 5) Cache memory is a very high speed memory that is placed between the CPU and main memory.
- 6) In the Binary system, hexadecimal number EF is written as 11101111.

- D) **Answer any two questions:** **5x2=10**
- 1) Write short notes on Second Generation of computers. [5]
  - 2) What is an optical disk? Discuss their advantages as compared to magnetic disks. [2+3]
  - 3) Give the differences between (a) RAM and ROM (b) ALU and CU. [2.5 + 2.5]
  - 4) Convert $(1101100.1010101)_2 \rightarrow (?)_{8/16}$ [2.5+2.5]
- E) **Answer any four questions:** **6x4=24**
- 1) Convert $(ABC.DE)_{16} \rightarrow (?)_{2/8}$ [3+3]
  - 2) Write short notes on printers. [6]
  - 3) Compare among PROM, EPROM and EEPROM. [2+2+2]
  - 4) Why is ASCII code a 7-bit code? If $A = 65_{10}$ then represent UNIV in ASCII. Give the answer in binary format. [2+4]
  - 5) What is main memory? How does it differ from secondary memory? [2+4]
  - 6) A hierarchical cache main memory subsystem has the following specification: [6]
    - a) Cache access time of 50 nsec
    - b) Main memory access time of 500 nsec
    - c) 80% of memory request are for read
    - d) Hit ratio is 0.9 for read access

Calculate average access time of the memory system considering only memory read cycle.

***

CA-621, Computer Applications (Pr)

Time: 2 hrs.

Full Marks: 50

A) Answer any 5 questions:

- 1) Type a paragraph in English as instructed. [10]
- 2) Type a paragraph in Sanskrit as instructed. [10]
- 3) Use a Mail Merge feature to send a letter to all your friends for inviting them to your birthday party. Insert the at least five data containing name, address and city. [10]
- 4) Apply the following formatting to **Writer document**
  - a) Insert a picture and use text wrapping. [2]
  - b) Insert Page number and Heading1 and Heading2 in header.[2]
  - c) Do text formatting - bold, strikethrough, highlight, - one line each; subscript (one word), superscript (one word) [5]
  - d) Use auto-correct feature to type University by typing only un.[1]
- 5) Create a **Calc document** with columns – enrolment number, name, marks and grade. The following formula should be used for grading [5+5]

Marks ≥ 80 A60= $\leq$ Marks <80 BMarks <60 C

Marks column should be formatted with 2 decimal places.

Insert at least 6 records.

- 6) Type a following short paragraph: [10]

Education gives us knowledge of the world around us. It develops in us a perspective of looking at life. It helps us build opinions and have points of view on things in life. People debate over the subject of whether education is the only thing that gives knowledge.

- a) Bold and Italic a phrase - “Education”.
- b) Underline a phrase “build opinions”.
- c) Double space the lines
- d) Add page numbers to your document
- e) Change your margins - - Change the top, bottom, left, and right margins to 2 cm

CA-623, Computer Applications(Th)

Time allowed: 2 hours

Maximum marks: 50

PART – A [20 marks]**A) Multiple choice (choose the most appropriate answer): 1x 5 = 5**

- 1) Which of the following is a valid variable name in C?
  - a) tomorrow's temperature
  - b) 2nd_year_exam_in_progress
  - c) ten_to_ten
  - d) p.m.moody
- 2) Which one of the following function appends the second string at the end of first string?
  - a) strlen()
  - b) strcpy()
  - c) strcat()
  - d) strcmp()
- 3) What is the purpose of *scanf()* function in C?
  - a) Formatted input
  - b) Formatted output
  - c) Unformatted input
  - d) Unformatted output
- 4) What will be the output for the following C statement? *printf("%06d", 6);*
  - a) 006
  - b) 066
  - c) 000006
  - d) 666666
- 5) Identify which one of the following is not a valid array declaration in C?
  - a) char arr[ ];
  - b) int arr[30];
  - c) float arr[1];
  - d) long int arr[2];

B) Match the columns:**1x5 = 5**

Column X

Column Y

1) main()	A) library function
2) void	B) header file
3) double	C) user-defined function
4) printf()	D) data type
5) stdlib.h	E) keyword

C) State whether each of the following statement is true or false: 5

- 1) The *continue* statement terminates the execution of a loop.
- 2) C is a case-sensitive language.
- 3) The expression $p \leq q$ can also be written as $p = < q$.
- 4) In C, a statement is terminated with colon.
- 5) The *sizeof()* operator is used to calculate the size of a C program.

D) Fill in the blanks:**1x 5 = 5**

- 1) Algebraic expression $(a + b)^2$ when converted into C expression must be written as _____.

- 2) A string is always terminated with the character _____.
- 3) A pointer variable can store _____ of another variable.
- 4) The `rand()` function is available in the header file _____.
- 5) The subscript value of an array always starts from _____.

PART – B (Answer any two questions) [10 marks]

- E) Explain each code segment of an executable tiny C program. [Build your own tiny program to explain] [5 marks]
- F) What is the use of do...while loop in C, as there is another loop control statement while? What are the primary differences between while loop and for loop? [5 marks]
- G) What do you understand by the term ‘decision-making’ in the context of programming? How it can be applied while creating a program? [5 marks]
- H) Write short note on: Functions in C. [5 marks]

PART – C (Answer any four questions) [20 marks]

- I) Write a program that accepts three numbers from the user and determines the smallest one and then displays the result. [5 marks]
- J) Write a program to produce the following output on the screen: [5 marks]

```

1 2 3 4 5 6 7
8 9 10 11 12 13 14
15 16 17 18 19 20 21
22 23 24 25 26 27 28
29 30 31

```

- K) Write a C program to accept 25 numbers into an array and calculate the average of the numbers and at the end, display the result. [5 marks]
- L) Write a C program to sort the following list of numbers in ascending order: [5 marks]
72 36 34 51 96 24 64 31
- M) Write a function to calculate the square of a user-given number. [5 marks]
- N) Write a program that accepts a single character from the command line and then converts it into uppercase. [5 marks]

***

CA-623, C Programming Language(Pr)

Time : 2 hours

Marks: 50

General Instructions:

1. There are five compulsory questions of 10 marks each.
  2. Write all the code or steps which you have performed, in your answer script.
-
1. Create a C program to accept two characters into two independent variables and swap their values. The value of both should be displayed after swapping.
  2. Create a program that accepts an integer from user and checks for whether it is a positive integer or negative integer.
  3. Build your own function to determine the length of a user-given string . You must not use strlen() function by any form in your program.
  4. Generate the following pattern on the screen using for loop:

```
m m m m
m m m m
m m m m
m m m m
```

5. Develop a program to determine the total number of occurrences of the character 's' in the word 'Mississippi'.

***

CA-625, NLP

Duration-2 hours

FM-50

A) Show MM Structure for any 15 sentences 2x15 = 30

1) कृषकः क्षेत्रं कर्षति।	10) मया मित्रम् आहूतम् आसीत्।
2) लक्ष्मणः नद्यां सुनोति।	11) लता गातुं मञ्चम् आरोहति।
3) अहं चायं पिबामि।	12) कृष्णः चलच्चित्रं पश्यन् ओदनं भुङ्क्ते।
4) सीता लक्ष्मणं तर्जयति।	13) माता स्नात्वा पूजयति।
5) सिंहः मांसं खादति।	14) बटुः पक्त्वा ओदनं खादति।
6) तेन रामः नम्यते।	15) यजमानः अग्निम् इष्टवान्।
7) सीतया गोविन्दः अर्च्यते।	16) पूजकः सर्वेभ्यः फलानि वितरति।
8) धर्मेण अधर्मः हन्यते।	
9) गच्छन् बालकः मया दृष्टः।	

B) Answer any one 10 x 1 = 10

- 1) Write **Word Form Table** for any of these two using **WX notation** – go, SamBu, mawi.
- 2) Write **Paradigm Table** for the root **naxI** using **WX notation**

C) Answer any one 10 x 1 = 10

- 1) Write a brief note on NLP.
- 2) Write an algorithm to create a Paradigm table from a WFT.

***

CA-625, NLP

Duration-2 hours

FM-50

- A) **Show MM Structure for any 15 sentences** **2x15 = 30**
1) सीता लक्ष्मणं तर्जयति।	10) मया मित्रम् आहूतम् आसीत्।
2) लक्ष्मणः नद्यां सुनोति।	11) लता गातुं मञ्चम् आरोहति।
3) अहं चायं पिबामि।	12) कृष्णः चलच्चित्रं पश्यन् ओदनं भुङ्क्ते।
4) कृषकः क्षेत्रं कर्षति।	13) माता स्नात्वा पूजयति।
5) सिंहः मांसं खादति।	14) बटुः पक्त्वा ओदनं खादति।
6) तेन रामः नम्यते।	15) यजमानः अग्निम् इष्टवान्।
7) सीतया गोविन्दः अर्च्यते।	16) पूजकः सर्वेभ्यः फलानि वितरति।
8) धर्मेण अधर्मः हन्यते।	
9) गच्छन् बालकः मया दृष्टः।	
- B) **Answer any one** **10 x 1 = 10**
- 1) Write **Word Form Table** for **any of these two** using **WX notation** – go, SamBu, mawi.
  - 2) Write **Paradigm Table** for the root **naxI** using **WX notation**
- C) **Answer any one** **10 x 1 = 10**
- 1) Write a brief note on NLP.
  - 2) Write an algorithm to create a Paradigm table from a WFT.

***

ES-631, Environmental Science

Time: 2 hours

Marks: 50

A) Multiple choice questions: Choose the correct answer 1x10

- 1) The lowest layer of the atmosphere is:
  - a) Stratosphere.
  - b) Hydrosphere.
  - c) Troposphere.
  - d) Ionosphere.
- 2) The silent valley movement occurred in :
  - a) Uttarakhand
  - b) Gujrat
  - c) Kerala
  - d) None of these
- 3) Ramsar site in West Bengal is:
  - a) Sunderbans.
  - b) Rabindra Sarovar.
  - c) East Kolkata Wetland.
- 4) Wildlife Protection Act was enacted in:
  - a) 1962
  - b) 1972
  - c) 1982
  - d) 1992
- 5) The book 'Silent Spring' was written by
  - a) Charls Darwin
  - b) Rachel Carson
  - c) E.P.Odum..
  - d) None of these.
- 6) Which one of the following is not a renewable source of energy?
  - a) Wood
  - b) Wind power
  - c) Petrol
- 7) Nearly 80% of the total energy requirement is made by:
  - a) Wood.
  - b) Fossilfuels.
  - c) Wind energy.

- 8) Which of the following is alternate sources of energy:
a) Fossil fuels.
b) Wind.
c) Solar energy.
d) Both b and c.
- 9) Which of the following is a renewable source of energy ?
a) Coal.
b) Petroleum.
c) Biomass.
d) Kerosene.
- 10) Nuclear power is produced from :
a) Hydrocarbon.
b) Nuclear fission.
c) The sun.
d) Both (b) and (c).

B) Short type questions and answers.(Any ten) 2x10

- 1) What is National Park?
- 2) What is Red Data Book?
- 3) What are the main sources of water?
- 4) What do you mean by food?
- 5) What do you mean by food security?
- 6) What is green revolution?
- 7) What is Agmark?
- 8) What are the functions of FSSAI?
- 9) What are the non- conventional sources of energy?
- 10) What is land-use?
- 11) What is sheet erosion?
- 12) How does desertification occur?

C) Write in brief on any four : 5x4

- 1) What are the causes of land degradation?
- 2) What are the objects of wild life management?
- 3) What are the effects of deforestation?
- 4) State the sources of renewable energy.
- 5) What are the reasons for world food problems?

ES-631, Environmental Science

Time: 2 hours

Marks: 50

A) Answer any 10 :

1x10=10

- 1) Wildlife Institute of India is situated in (Dehradun/ Delhi/ Bombay)
- 2) Narmada Bachao Andolon was Governed by (Medha Patkar/ Saraswati Chandra/ Madhav Gadgil)
- 3) ZSI stands for .....
- 4) JFM was introduced in ..... district of West Bengal Define species diversity.
- 5) What is the producer?
- 6) What is grassland?
- 7) Define an ecosystem.
- 8) What do you mean by Species diversity?
- 9) At each link in the food chain these chemicals which do not pass out of the body are accumulated and increasingly concentrated resulting in ..... of these harmful substances.
- 10) Give an example of the coliform bacteria present in human wastes.
- 11) When a source of pollution can be readily identified because it has a definite source and place where it enters the water it is said to come from a .....
- 12) What are aquifers?

B) Answer any 5:

3x5=15

- 1) Write down name and contribution of 3 important person in environmental movement.
- 2) What do you mean by sustainable development?
- 3) Write down the name of biotic and abiotic resources
- 4) Define the Food Web.
- 5) State the difference between primary and secondary consumer.
- 6) Write the characteristic of Energy flow in an ecosystem.
- 7) How do water soluble inorganic chemicals contribute to water pollution?

C) Answer any 3:

5x3=15

- 1) Write down the scope of environmental studies.
- 2) Define non-renewable resource
- 3) Make a brief note on the significance of biodiversity.
- 4) Describe the properties of an ecosystem.

5) Describe the Root Zone Process.

D) **Answer any 1:**

10x1=10

1) Write short note on the Lithosphere.

2) Write a short note on the Desert ecosystem.

3) Write a short note on the two theories that have been put forth to explain this unusually high content of arsenic in groundwater.

***

PR-655, Comparative Philosophy and Religion

Duration – 2 Hours

Full Marks - 50

A) Answer any ten of the following (in 1 or 2 lines) 1x10=10

- 1) ইসলাম ধর্মে 'পবিত্র স্থান' ('sacred space') কাকে বলে?
- 2) জোরাষ্ট্রধর্মে 'ম্যাজাই' (Magi) কাদের বলা হয়?
- 3) ইসলাম ধর্মে 'তউহিদ' ('Tawhid') বলতে কি বোঝো?
- 4) কোন সালে এবং কোথায় মহম্মদ জন্মগ্রহণ করেছিলেন?
- 5) জোরাষ্ট্রধর্মে তিনটি মূল নীতি কি কি?
- 6) ইসলাম ধর্মে 'হিজরা' ('Hijra') শব্দটির দ্বারা কোন বিশেষ ঘটনার দিকে আলোকপাত করা হয়েছে?
- 7) জোরাষ্ট্রধর্মে শবদেহ সংকারের স্থানটির নাম কি?
- 8) ইসলাম ধর্মে 'হাদিথ' ('Hadith') কাকে বলে?
- 9) ইসলাম ধর্মে 'জিহাদ' ('Jihad') বলতে কি বোঝো?
- 10) জোরাষ্ট্রধর্মে 'গাথা' ('Gatha') কাকে বলা হয়?
- 11) আরক্যেমেনিয়ান সাম্রাজ্য কার দ্বারা এবং কোন সালে প্রতিষ্ঠিত হয়েছিল?
- 12) 'ইসলাম' শব্দটি কোন শব্দ থেকে উদ্ভূত?
- 13) জোরাষ্ট্রধর্মের অনুগামীরা কয়টি সম্প্রদায়ে বিভাজিত? তাদের নাম লেখ।
- 14) ইসলাম ধর্মে 'শারিয়াহ' ('Shariah') বলতে কি বোঝো?
- 15) ইসলাম ধর্মে দ্বিতীয় পবিত্র শহর কাকে বলা হয়?

B) Answer any five of the below (in a para) 3x5=15

- 1) জোরাষ্ট্রধর্মকে গোষ্ঠী ধর্ম বলা যায় না কেন?
- 2) ইসলাম ধর্মে মানুষকে কি ভাবে কল্পনা করা হয়েছে? সে কি পাপের বোঝাতে ভারাক্রান্ত?
- 3) জোরাষ্ট্রধর্ম কেন প্রকাশিত ধর্ম?
- 4) ইসলাম ধর্মের পবিত্র কোরানে 'Read' শব্দটি কোন বিশেষ বার্তা বহন করে?
- 5) জোরাষ্ট্রধর্মের অনুগামীরা কি অগ্নির উপাসক?
- 6) জোরাষ্ট্রধর্মে অমঙ্গলের সংক্ষিপ্ত বিবরণ দাও।

7) ইসলাম ধর্মের প্রধান দুটি গোষ্ঠিটির উল্লেখ করে তাদের বিভাজনের কারণ ব্যাখ্যা কর।

C) **Answer any three of the given**

5x3=15

- 1) জোরাষ্ট্রধর্মের পবিত্র ধর্মীয় গ্রন্থের নাম উল্লেখ করে তার বিন্যাসটি আলোচনা কর।
- 2) ইসলাম ধর্মে জীবনের সমাপ্তি কি ভাবে ব্যাখ্যা করা হয়েছে?
- 3) জোরাষ্ট্রধর্মে ঈশ্বরের নির্বাচিত স্বর্গ দূত কারা? তাদের নাম এবং তারা किसের প্রতীক তা ব্যাখ্যা কর।
- 4) জোরাষ্ট্রধর্মের উপর অ্যালেক্সান্ডারের সাম্রাজ্যের কি ধরনের প্রভাব পড়েছিল?
- 5) সাসানীয় সাম্রাজ্য পারস্য দেশে কোন সালে প্রতিষ্ঠিত হয়েছিল? এই সময় জোরাষ্ট্রধর্মের উপর তাদের কি ধরনের প্রভাব লক্ষ্য করা যায়?

D) **Answer any one of the following:**

10x1=10

- 1) জোরাষ্ট্রধর্মে ঈশ্বরের গুরুত্ব সবিস্তার ব্যাখ্যা কর।
- 2) ইসলাম ধর্মে 'পঞ্চ স্তম্ভ বিশ্বাস' ('Five Pillars of Faith') আলোচনা কর।

***